

Rodziny w województwie mazowieckim w świetle Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań 2021

Families in Mazowieckie Voivodship in the light of the
National Population and Housing Census 2021

Urząd Statystyczny w Warszawie Statistical Office in Warszawa

Opracowanie merytoryczne

Content-related works

Urząd Statystyczny w Warszawie, Mazowiecki Ośrodek Badań Regionalnych
Statistical Office in Warszawa, Mazovian Centre for Regional Surveys

pod kierunkiem

supervised by

Anny Cacko, Justyny Wrocławskiej

Zespół autorski

Editorial team

Anna Pasterkowska, Joanna Podolska

Tłumaczenie

Translation

Agnieszka Gromek-Żukowska

Skład i opracowanie graficzne

Typesetting and graphics

Marta Nieścioruk

ISBN 978-83-63246-55-6

Publikacja dostępna na stronie Internetowej

Publications available on website

<https://warszawa.stat.gov.pl/publikacje-i-foldery>

Przy publikowaniu danych Urzędu Statystycznego prosimy o podanie źródła

When publishing Statistical Office data – please indicate the source

Przedmowa

Urząd Statystyczny w Warszawie przekazuje Państwu publikację „Rodziny w województwie mazowieckim w świetle wyników NSP 2021” prezentującą wyniki Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań, który został przeprowadzony na terenie Polski w okresie od 1 kwietnia do 30 września 2021 r. według stanu na dzień 31 marca 2021 r.

Prezentowana publikacja jest opracowaniem tematycznym poświęconym charakterystyce demograficznej gospodarstw domowych i rodzin oraz ludności wchodzącej w ich skład. Opracowanie zawiera informacje o liczbie, wielkości oraz składzie pokoleniowym gospodarstw domowych. Ponadto w publikacji zamieszczono dane o liczbie i typach rodzin oraz rodzin z dziećmi, ze szczególnym uwzględnieniem rodzin z dziećmi w wieku 0–24 lata pozostających na utrzymaniu.

Szeroki zakres pozyskanych w spisie danych umożliwił zaprezentowanie wybranych informacji na tle wyników NSP 2011.

Komentarz analityczny wzbogacono prezentacją graficzną w postaci map i wykresów, przedstawiającą wybrane zagadnienia na terenie województwa mazowieckiego. Część tabelaryczna zawierająca wyniki spisu w ujęciu ogólnowojejewódzkim oraz według powiatów i gmin dostępna jest w formie elektronicznej.

Niniejsza publikacja jest dostępna w wersji książkowej, a także na stronie internetowej Urzędu Statystycznego w Warszawie warszawa.stat.gov.pl.

Przekazując Państwu niniejsze opracowanie mam nadzieję, że spotka się ono z życzliwym przyjęciem i będzie źródłem przydatnych informacji dla szerokiego grona odbiorców danych statystycznych: władz samorządowych, środowisk naukowych i analityków.

Dyrektor
Urzędu Statystycznego
w Warszawie

Agnieszka Ajdyn

Preface

The Statistical Office in Warszawa presents the publication “Families in Mazowieckie Voivodship in the light of the 2021 Census results” presenting the results of the National Population and Housing Census 2021, which was carried out in Poland in the period from 1 April to 30 September 2021 as of the state on 31 March 2021.

The presented publication is a thematic study devoted to the demographic characteristics of households and families and the population comprising them. The study contains information on the number, size and generational composition of households. In addition, the publication includes data on the number and types of families and families with children, with particular emphasis on families with dependent children aged 0–24. The wide range of data obtained in the census made it possible to present selected information against the background of the results of the 2011 Census.

The analytical commentary was enriched with a graphical presentation in the form of maps and charts, presenting selected issues in Mazowieckie Voivodship. The tabular part containing the census results on a voivodship-wide basis and by powiats and gminas is available in electronic form.

This publication is available both in a book version and on the website of the Statistical Office in Warszawa warszawa.stat.gov.pl.

Presenting this study, I hope that it will be well received and will be a source of useful information for a wide range of recipients of statistical data, local government authorities, scientific communities and analysts.

Director
of the Statistical Office
in Warszawa

Agnieszka Ajdyn

Spis treści

Contents

Przedmowa	3
Preface	4
Spis tablic	6
List of tables	6
Spis wykresów	6
List of charts	6
Spis map	7
List of maps	7
Spis tablic w Aneksie tabelarycznym – Tablice dostępne w formacie plików MS Excel	8
List of tables in Annex – Tables available in MS Excel file format	8
Objaśnienia znaków umownych	9
Symbols	9
Ważniejsze skróty	9
Major abbreviations	9
Synteza	10
Executive summary	12
1. Gospodarstwa domowe	14
1. Households	14
1.1. Stan i struktura gospodarstw domowych	14
1.1. Size and structure of households	14
1.2. Gospodarstwa domowe według składu pokoleniowego	21
1.2. Households by generational composition	21
1.3. Gospodarstwa domowe według składu rodzinnego	28
1.3. Households by family composition	28
1.4. Gospodarstwa domowe z osobami starszymi w wieku 60 lat i więcej	31
1.4. Households with elderly persons aged 60 and more	31
2. Rodziny	34
2. Families	34
2.1. Typy rodzin	34
2.1. Types of families	34
2.2. Rodziny z dziećmi w tym rodziny wielodzietne	41
2.2. Families with children including multi-child families	41
2.3. Rodziny z dziećmi w wieku 0–24 lata na utrzymaniu	43
2.3. Families with dependent children aged 0–24 years	43
2.4. Rodziny niepełne z dziećmi w wieku 0–24 lata na utrzymaniu	48
2.4. Single-parent families with dependent children aged 0–24 years	48
2.5. Rodziny wielodzietne z dziećmi w wieku 0–24 lata na utrzymaniu	49
2.5. Multi-child families with dependent children aged 0–24 years	49
Uwagi ogólne	51
General notes	59

Spis tablic

List of tables

Tablica 1.	Gospodarstwa domowe i ludność	14
Table 1.	Households and population	14
Tablica 2.	Gospodarstwa domowe według liczby osób	18
Table 2.	Households by number of persons	18
Tablica 3.	Gospodarstwa domowe według składu pokoleniowego	22
Table 3.	Households by generational composition	22
Tablica 4.	Gospodarstwa domowe według składu rodzinnego w 2021 r.	28
Table 4.	Households by family composition in 2021	28
Tablica 5.	Gospodarstwa domowe według liczby osób w wieku 60 lat i więcej	31
Table 5.	Households by number of persons aged 60 and more	31
Tablica 6.	Rodziny według typów i miejsca zamieszkania	35
Table 6.	Families by types and place of residence	35
Tablica 7.	Rodziny z dziećmi według liczby dzieci i miejsca zamieszkania	42
Table 7.	Families by types and place of residence	42
Tablica 8.	Rodziny z dziećmi w wieku 0–24 lata na utrzymaniu według typu rodziny i miejsca zamieszkania	45
Table 8.	Families with dependent children aged 0–24 years by type of family and place of residence	45
Tablica 9.	Rodziny niepełne z dziećmi i bez dzieci w wieku 0–24 lata pozostającymi na utrzymaniu ...	48
Table 9.	Single-parent families with and without dependent children aged 0–24 years	48

Spis wykresów

List of charts

Wykres 1.	Struktura gospodarstw domowych według liczby osób	19
Chart 1.	Structure of households by number of persons	19
Wykres 2.	Struktura gospodarstw domowych według składu pokoleniowego	23
Chart 2.	Structure of households by generational composition	23
Wykres 3.	Gospodarstwa domowe według składu rodzinnego w 2021 r.	29
Chart 3.	Households by family composition in 2021	29
Wykres 4.	Rodziny według typów i miejsca zamieszkania	36
Chart 4.	Families by types and place of residence	36
Wykres 5.	Rodziny z dziećmi w wieku 0–24 lata na utrzymaniu według typów i liczby dzieci w 2021 r. ...	46
Chart 5.	Families with dependent children aged 0–24 years by types and number of children in 2021	46

Spis map

List of maps

Mapa 1.	Przeciętna liczba osób w gospodarstwie domowym	16
Map 1.	Average number of persons in the household	16
Mapa 2.	Gospodarstwa domowe w 2021 r.	19
Map 2.	Households in 2021	19
Mapa 3.	Gospodarstwa domowe z osobami wyłącznie starszymi w 2021 r.	24
Map 3.	Households with only older persons in 2021	24
Mapa 4.	Gospodarstwa domowe z osobami wyłącznie młodymi w 2021 r.	26
Map 4.	Households with only young persons in 2021	26
Mapa 5.	Gospodarstwa domowe według składu rodzinnego w 2021 r.	29
Map 5.	Households by family composition in 2021	29
Mapa 6.	Gospodarstwa domowe z osobami w wieku 60 lat i więcej w 2021 r.	32
Map 6.	Households with persons aged 60 and more in 2021	32
Mapa 7.	Rodziny w 2021 r.	34
Map 7.	Families in 2021	34
Mapa 8.	Udział małżeństw z dziećmi w liczbie rodzin ogółem w 2021 r.	37
Map 8.	Share of marriages with children in the total number of families in 2021	37
Mapa 9.	Udział związków niesformalizowanych w liczbie rodzin ogółem w 2021 r.	38
Map 9.	Share of informal relationships in the total number of families in 2021	38
Mapa 10.	Udział rodzin niepełnych w liczbie rodzin ogółem w 2021 r.	40
Map 10.	Share of single-parent families in the total number of families in 2021	40
Mapa 11.	Przeciętna liczba dzieci w rodzinie w 2021 r.	43
Map 11.	Average number of children in the family in 2021.....	43
Mapa 12.	Rodziny z dziećmi w wieku 0–24 lata na utrzymaniu w 2021 r.	44
Map 12.	Families with dependent children aged 0–24 years in 2021	44
Mapa 13.	Przeciętna liczba dzieci w wieku 0-24 lata na utrzymaniu	47
Map 13.	Average number of dependent children aged 0–24 years	47
Mapa 14.	Rodziny niepełne z dziećmi w wieku 0–24 lata na utrzymaniu w 2021 r.	49
Map 14.	Single-parent families with dependent children aged 0–24 years in 2021	49
Mapa 15.	Rodziny z 3 i więcej dzieci w wieku 0–24 lata na utrzymaniu w 2021 r.	50
Map 15.	Families with 3 or more dependent children aged 0–24 years in 2021	50

Spis tablic w Aneksie tabelarycznym – Tablice dostępne w formacie plików MS Excel

List of tables in Annex – Tables available in MS Excel file format

Tablica 1.	Gospodarstwa domowe według liczby osób oraz powiatów w latach 2011 i 2021
Table 1.	Households by number of persons and powiats in 2011 and 2021
Tablica 2.	Gospodarstwa domowe według liczby osób oraz gmin w 2021 r.
Table 2.	Households by number of persons and gminas in 2021
Tablica 3.	Gospodarstwa domowe według składu pokoleniowego oraz powiatów w latach 2011 i 2021
Table 3.	Households by generational composition and powiats in 2011 and 2021
Tablica 4.	Gospodarstwa domowe według składu pokoleniowego oraz gmin w 2021 r.
Table 4.	Households by generational composition and gminas in 2021
Tablica 5.	Gospodarstwa domowe według składu rodzinnego oraz powiatów w 2021 r.
Table 5.	Households by family composition and powiats in 2021
Tablica 6.	Gospodarstwa domowe według liczby osób w wieku 60 lat i więcej oraz powiatów w latach 2011 i 2021
Table 6.	Households by number of persons aged 60 and more and powiats in 2011 and 2021
Tablica 7.	Gospodarstwa domowe według liczby osób w wieku 60 lat i więcej oraz gmin w 2021 r.
Table 7.	Households by number of persons aged 60 and more and gminas in 2021
Tablica 8.	Rodziny według typów oraz powiatów w latach 2011 i 2021
Table 8.	Families by types and powiats in 2011 and 2021
Tablica 9.	Rodziny według typów oraz gmin w 2021 r.
Table 9.	Families by types and gminas in 2021
Tablica 10.	Rodziny z dziećmi według liczby dzieci w wieku 0–24 lata pozostających na utrzymaniu oraz powiatów w latach 2011 i 2021
Table 10.	Families by number of dependent children aged 0–24 years and powiats in 2011 and 2021
Tablica 11.	Rodziny z dziećmi według typów oraz liczby dzieci w wieku 0–24 lata pozostających na utrzymaniu w latach 2011 i 2021
Table 11.	Families with children by types and number of children aged 0–24 years in 2011 and 2021

Objaśnienia znaków umownych

Symbols

Symbol Symbol	Opis Description
Kreska (-)	oznacza, że zjawisko nie wystąpiło magnitude zero
Kropka (.)	oznacza: brak informacji, konieczność zachowania tajemnicy statystycznej lub że wypełnienie pozycji jest niemożliwe albo niecelowe data not available, classified data (statistical confidentiality) or providing data impossible or purposeless
„W tym” “Of which”	oznacza, że nie podaje się wszystkich składników sumy indicates that not all elements of the sum are given
Comma (,)	used in figures represents the decimal point

Ważniejsze skróty

Major abbreviations

Skrót Abbreviations	Znaczenie Meaning
r.	rok year
m.	miasto city
m.st.	miasto stołeczne Capital City
NSP	Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań National Population and Housing Census
nr (Nr) No	numer number
p. proc. pp	punkt procentowy percentage point
tabl.	tablica table
tys.	tysiąc thousand
tj. i.e.	to jest that is
tzn.	to znaczy that is

Synteza

Gospodarstwa domowe

Według wyników NSP 2021 w województwie mazowieckim wyodrębnionych zostało 1911,4 tys. gospodarstw domowych, tj. o 5,2% więcej niż w 2011 r. W miastach liczba gospodarstw domowych wyniosła 1384,7 tys., a na wsi 526,7 tys. i w ciągu dziesięciu lat zwiększyła się odpowiednio o 5,5% i o 4,5%. W skład gospodarstw domowych wchodziło 5425,9 tys. osób (98,4% ludności województwa mazowieckiego), a przeciętna liczba osób w gospodarstwie domowym w 2021 r. wynosiła 2,84.

W latach 2011–2021 znacznie zmniejszyła się liczba najmniejszych i największych gospodarstw domowych – jednoosobowych oraz pięcioosobowych i większych. Według wyników NSP 2021 udział gospodarstw jednoosobowych wynosił 25,9% wśród ogółu gospodarstw domowych (w 2011 r. – 29,3%), a składających się z pięciu i więcej osób – 14,5% (w 2011 r. 16,4%). Więcej gospodarstw jednoosobowych znajdowało się w miastach i stanowiły one ponad 30% ogółu gospodarstw miejskich, natomiast na wsi ich udział był ponad dwukrotnie mniejszy (14,5%). Z kolei na wsi gospodarstwa domowe pięcioosobowe i większe to nadal najczęściej występujące gospodarstwa (ponad 28% ogółu gospodarstw znajdujących się na terenach wiejskich).

Charakteryzując gospodarstwa domowe według pokoleniowych grup wieku osób w nich zamieszkujących zaobserwowano wyraźny wzrost o 5,5 p. proc. w porównaniu z 2011 r. – udziału gospodarstw domowych osób wyłącznie starszych (60 lat i więcej), który w 2021 r. wyniósł 22,3%. Gospodarstwa tworzone przez osoby wyłącznie w średnim wieku (30-59 lat) stanowiły 16,3% ogółu gospodarstw, a przez wyłącznie młode (do 29 lat) – 5,2%.

Według wyników NSP 2021 w województwie mazowieckim spośród wszystkich gospodarstw domowych 1304,3 tys. (tj. 68,2%) było tworzonych przez co najmniej jedną rodzinę, przy czym 59,4% udziału stanowiły gospodarstwa jednorodzinne. Należy jednak podkreślić, że udział gospodarstw rodzinnych był zdecydowanie wyższy na wsi – 82,4% niż w miastach – 62,9%.

W okresie międzypisowym o ponad 16% wzrosła zbiorowość gospodarstw domowych w skład których wchodzi osoby powyżej 60 roku życia. W 2021 r. w województwie mazowieckim było ich 916,3 tys., tj. 47,9% ogółu gospodarstw domowych. Wzrost udziału gospodarstw domowych z osobami starszymi obserwuje się zarówno w miastach, jak i na wsi. W 2021 r. 45,1% gospodarstw domowych w miastach i 55,3% na wsi miało w swoim składzie osobę starszą – w 2011 r. stanowiły one odpowiednio 41,0% i 49,8%.

Rodziny

Wyniki Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań 2021 wykazały, że w dniu 31 marca 2021 r. w województwie mazowieckim mieszkało 1498,2 tys. rodzin, które stanowiły 14,1% ogółu rodzin spisanych w kraju. Od poprzedniego spisu w 2011 r. ich liczba zwiększyła się o 3,6 tys., tj. o 0,2%, przy czym wzrost dotyczył terenów wiejskich (o 3,6%), natomiast w miastach liczba rodzin była niższa (o 1,5%).

W 2021 r. w strukturze rodzin według typu dominowały małżeństwa z dziećmi, których było 657,1 tys. (43,9% wszystkich rodzin) oraz małżeństwa bez dzieci – 343,8 tys. (22,9%). W ciągu dziesięciu lat ich liczba znacznie się obniżyła (odpowiednio o 9,2% i 7,9%). Pomimo spadku liczby małżeństw z dziećmi, na wsi nadal stanowiły one ponad połowę rodzin tam zamieszkałych (51,4%). W miastach wskaźnik ten był o 11,8 p. proc. niższy osiągając wartość 39,6%.

W okresie międzyspisywym prawie 3-krotnie wzrosła liczba par pozostających w związkach niesformalizowanych – w 2021 r. było ich 133,5 tys. Nadal stanowiły one jednak niewielki udział w strukturze rodzin – 8,9%. Pomimo, że na wsi spisano ponad pięciokrotnie więcej związków niesformalizowanych niż dekadę wcześniej, to zdecydowana ich większość (74,5%) mieszkała w miastach. 59,4% związków niesformalizowanych to pary z dziećmi. Ich udział w ogólnej liczbie par żyjących w związkach niesformalizowanych wyższy był na wsi niż w mieście (70,5% wobec 55,6%).

W porównaniu z NSP 2011 o 3,8% wzrosła liczba samotnych rodziców (matek lub ojców z dziećmi). W 2021 r. w województwie mazowieckim było ich 363,8 tys., a to oznacza, że co czwarta rodzina wyodrębniona w spisie to rodzina niepełna. Większość rodziców samotnie wychowujących dzieci mieszkało w miastach (69,6%). Warto zaznaczyć, że na wsi w ciągu dziesięciu lat aż o 22,1% wzrosła liczba samotnych ojców.

Według wyników Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań 2021 liczba rodzin z dziećmi wyniosła 1100,2 tys. i w porównaniu z 2011 r. była nieznacznie wyższa (o 0,5%), jednak wzrost dotyczył tylko wsi. Wśród nich ponad połowa (53,4%) posiadała jedno dziecko, a 36,2% rodzin – dwoje dzieci. Tylko co dziesiąta rodzina to rodzina wielodzietna, wychowująca 3 lub więcej dzieci. Warto zaznaczyć, że odsetek rodzin wielodzietnych był prawie dwukrotnie wyższy na wsi niż w miastach (14,8% wobec 7,8%).

W zbiorowości rodzin z dziećmi 2/3 z nich posiadało na utrzymaniu dzieci w wieku 0–24 lata. Pomimo spadku w stosunku do 2011 r., przeważającą grupę nadal stanowiły małżeństwa – 66,5% ogółu rodzin z dziećmi na utrzymaniu. W ciągu dekady istotnie (ponad 3,5-krotnie) wzrósł udział związków niesformalizowanych, ale stanowiły one niewiele ponad 9% wszystkich rodzin z dziećmi poniżej 25 roku życia na utrzymaniu. Prawie co czwarta rodzina z dziećmi na utrzymaniu to samotni rodzice.

Niezależnie od miejsca zamieszkania, dominującym modelem były rodziny z jednym (48,9% ogółu rodzin z dziećmi na utrzymaniu) lub dwojgiem (40,4%) dzieci w wieku 0–24 lata na utrzymaniu. Rodziny z co najmniej trojgiem dzieci stanowiły blisko 11% omawianej zbiorowości.

Executive summary

Households

According to the results of the National Census 2021, 1,911.4 thousand households were identified in Mazowieckie Voivodship, i.e. 5.2% more than in 2011. In urban areas, the number of households was 1,384.7 thousand, and in rural areas 526.7 thousand and within ten years increased by 5.5% and 4.5%, respectively. Households included 5,425.9 thousand persons (98.4% of the population of Mazowieckie Voivodship), and the average number of persons in a household in 2021 was 2.84.

In the years 2011–2021, the number of the smallest and largest households – one-person households and five-person and larger households – decreased significantly. According to the results of the National Census 2021, the share of one-person households was 25.9% of total households (in 2011 – 29.3%), and those consisting of five or more persons – 14.5% (in 2011 – 16.4%). There were more one-person households in urban areas and they accounted for over 30% of total urban households, while in rural areas their share was more than twice as small (14.5%). In turn, in rural areas, households with five persons or more are still the most common households (over 28% of all households located in rural areas).

When characterising households according to the generational age groups of the persons living in them, a clear increase of 5.5 percentage points was observed compared to 2011 – the share of households of exclusively elderly persons, which in 2021 amounted to 22.3%. Households created exclusively by middle-aged persons accounted for 16.3% of total households, and by only young persons (up to 29 years old) – 5.2%.

According to the results of the National Census 2021, in Mazowieckie Voivodship, of total households, 1,304.3 thousand (i.e. 68.2%) were created by at least one family, with 59.4% of the share being single-family households. However, it should be emphasised that the share of family households was much higher in rural areas – 82.4% than in urban areas – 62.9%.

In the inter-census period, the number of households consisting of persons over 60 years of age increased by over 16%. In 2021, there were 916.3 thousand of them in Mazowieckie Voivodship, i.e. 47.9% of total households. An increase in the share of households with elderly persons is observed both in urban and rural areas. In 2021, 45.1% of households in urban areas and 55.3% in rural areas had an elderly person – in 2011 they accounted for 41.0% and 49.8%, respectively.

Families

The results of the National Population and Housing Census 2021 showed that on 31 March 2021, 1,498.2 thousand families lived in Mazowieckie Voivodship, which constituted 14.1% of total families censused in the country. Since the previous census in 2011, the number of families increased by 3.6 thousand, i.e. 0.2%, with the increase concerning rural areas (by 3.6%), while in urban areas the number of families was lower (by 1.5%).

In 2021, the family structure by type was dominated by marriages with children – 657.1 thousand (43.9% of total families) and marriages without children – 343.8 thousand (22.9%). Over the course of ten years, their number decreased significantly (by 9.2% and 7.9%, respectively). Despite the decline in the number of marriages with children, in rural areas they still constituted more than half of the families living there (51.4%). In urban areas, this indicator was 11.8 percentage points lower, reaching 39.6%.

In the inter-census period, the number of couples in informal relationships increased almost three times – in 2021 there were 133.5 thousand of them. However, they still constituted a small share in the family structure – 8.9%. Even though more than five times as many informal relationships were registered in rural areas than a decade earlier, the vast majority of them (74.5%) lived in urban areas. 59.4% of informal relationships are couples with children. Their share in the total number of couples living in informal relationships was higher in rural areas than in rural areas (70.5% compared to 55.6%).

Compared to the National Census 2011, the number of single parents (mothers or fathers with children) increased by 3.8%. In 2021, there were 363.8 thousand of them in Mazowieckie Voivodship, which means that every fourth family identified in the census is a single-parent family. Most single parents lived in urban areas (69.6%). It is worth noting that the number of single fathers in rural areas has increased by as much as 22.1% over the past ten years.

According to the results of the National Population and Housing Census 2021, the number of families with children amounted to 1,100.2 thousand and compared to 2011 it was slightly higher (by 0.5%), but the increase concerned only rural areas. Among them, over half (53.4%) had one child, and 36.2% of families had two children. Only every tenth family is a large family, raising 3 or more children. It is worth noting that the percentage of large families was almost twice as high in rural areas than in urban areas (14.8% compared to 7.8%).

Among families with children, 2/3 of them had dependent children aged 0–24. Despite the decline compared to 2011, the predominant group were still married couples – 66.5% of total families with dependent children. Over the decade, the share of informal relationships increased significantly (over 3.5 times), but they accounted for just over 9% of total families with dependent children under 25 years of age. Almost every fourth family with dependent children is a single parent.

Regardless of place of residence, the dominant model was families with one (48.9% of total families with dependent children) or two (40.4%) dependent children aged 0–24. Families with at least three children constituted nearly 11% of the population in question.

1. Gospodarstwa domowe

1. Households

W NSP 2021 przyjęto **konceptję mieszkaniową gospodarstwa domowego**, według której wszystkie osoby mieszkające w jednym mieszkaniu (spokrewnione lub niespokrewnione) są uważane za członków tego samego gospodarstwa domowego. Wykorzystując informacje o liczbie osób mieszkających w mieszkaniu wyodrębniono następujące kategorie gospodarstw domowych: 1-osobowe; 2-osobowe; 3-osobowe; 4-osobowe; 5 i więcej osobowe.

Należy zaznaczyć, że w spisie z 2011 r. dla wyodrębniania gospodarstw domowych w mieszkaniach stosowane było kryterium ekonomiczne, tj. wspólnego utrzymywania się osób zamieszkujących razem, co oznaczało, że w jednym mieszkaniu mogło być więcej niż jedno gospodarstwo domowe. Jednak **dla celów porównań wyników obu spisów dane o liczbie i strukturze gospodarstw domowych z NSP 2011 r. przeliczono w oparciu o kryterium mieszkaniowe.**

1.1. Stan i struktura gospodarstw domowych

1.1. Size and structure of households

Według danych Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań w dniu 31 marca 2021 r. w województwie mazowieckim wyodrębnionych zostało 1911,4 tys. gospodarstw domowych, tj. o 94,0 tys. (o 5,2%) więcej niż w 2011 r.

W miastach liczba gospodarstw domowych wyniosła 1384,7 tys., a na wsi 526,7 tys. i w ciągu minionej dekady zwiększyła się odpowiednio o 5,5% i o 4,5%. W Polsce odnotowano spadek liczby gospodarstw o 1,1 tys. (w miastach było ich o 1,4% mniej, a na wsi o 3,1% więcej).

W 2021 r. województwo mazowieckie zajmowało pierwsze miejsce wśród województw pod względem liczby gospodarstw domowych, a ich udział stanowił 15,3% ogółu gospodarstw w Polsce.

Tablica 1. Gospodarstwa domowe i ludność

Table 1. Households and population

Wyszczególnienie Specification	Gospodarstwa domowe Households			Ludność w gospodarstwach domowych Population in households			Przeciętna liczba osób w gospodarstwie domo- wym Average number of per- sons in the household	
	2011	2021	2011=100	2011	2021	2011=100	2011	2021
Ogółem Total	1817327	1911374	105,2	5208928	5425880	104,2	2,87	2,84
Miasta Urban areas	1313065	1384661	105,5	3345714	3513925	105,0	2,55	2,54
Wieś Rural areas	504262	526713	104,5	1863214	1911955	102,6	3,69	3,63

Do powiatów o największej liczbie gospodarstw domowych należały: m.st. Warszawa – 791,0 tys. (41,4%), powiat wołomiński – 80,5 tys. (4,2%) oraz m. Radom – 71,6 tys. (3,7%). Najmniej gospodarstw odnotowano w powiecie łosickim – 8,6 tys., następnie białobrzeskim – 9,0 tys., lipskim i zwoleńskim – po 9,7 tys. oraz żuromińskim – 10,1 tys. (po 0,5% ogółu gospodarstw).

W porównaniu z danymi ze spisu w 2011 r. przyrost liczby gospodarstw domowych odnotowano w 17 powiatach, natomiast w 25 ubytek. Największy przyrost liczby gospodarstw wystąpił w powiatach koncentrujących się wokół Warszawy, tj.: piaseczyńskim – o 24,0%, wołomińskim – o 22,3% oraz warszawskim zachodnim – o 19,2%. Natomiast największe ubytki wystąpiły w powiatach: lipskim – o 9,9%, przysuskim – o 9,0% i sokołowskim – o 8,0%.

W 2021 r., oprócz m.st. Warszawy i m. Radomia, największą liczbę gospodarstw domowych odnotowano w m. Płocku – 44,1 tys. (2,3%) oraz w gminie Piaseczno – 33,3 tys. (1,7%), a najmniej w gminach wiejskich Szulborze Wielkie i Młynarze – po 0,4 tys. (po 0,02%).

Analizując zmiany liczby gospodarstw domowych na poziomie gmin stwierdzić można, że w większości z nich (w 194 spośród 314) liczba gospodarstw w porównaniu z poprzednim spisem zmniejszyła się. Największe ubytki odnotowano w gminach wiejskich Sterdyń – o 19,3% i Przesmyki – o 19,0%. Największe wzrosty liczby gospodarstw wystąpiły w gminach wiejskich Wieliszew o 69,5% i Lesznowola – o 61,3%.

Według danych Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań w końcu marca 2021 r. w skład gospodarstw domowych wchodziło 5425,9 tys. osób, czyli o 217,0 tys. osób więcej niż w 2011 r. (o 4,2%). Wzrosła zarówno liczba ludności miejskiej o 168,2 tys. (o 5,0%), jak i ludności wiejskiej o 48,7 tys. osób (o 2,6%).

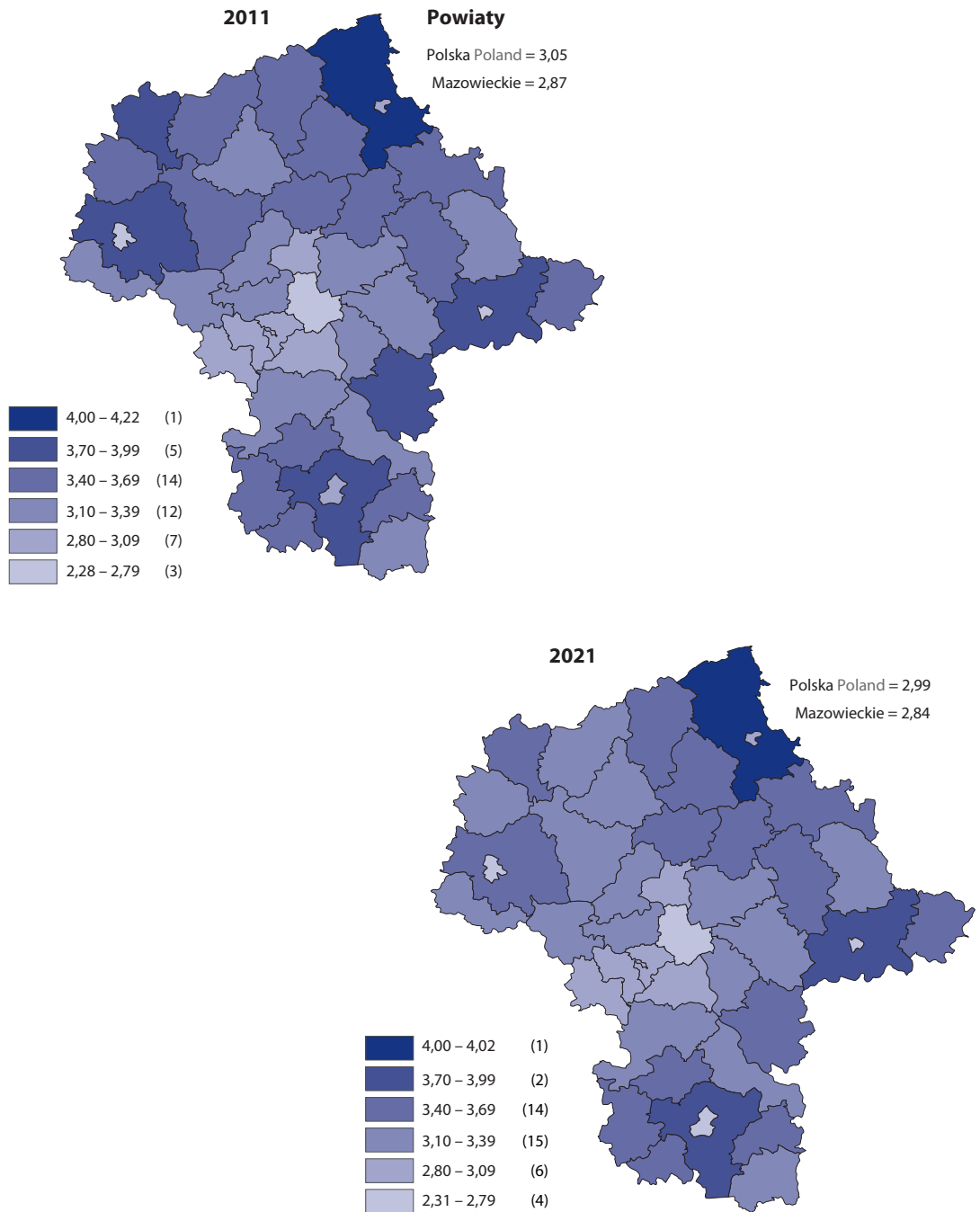
Ze względu na liczbę ludności w gospodarstwach domowych województwo mazowieckie znajdowało się na pierwszym miejscu – 14,5% ogółu ludności w gospodarstwach w Polsce.

W ciągu dekady nieznacznie zmniejszeniu uległa przeciętna liczba osób w gospodarstwie domowym – z 2,87 w 2011 r. do 2,84 w 2021 r. Tendencja ta dotyczyła zarówno miast jak i wsi. Na obszarach miejskich przeciętna wielkość gospodarstwa domowego w 2021 r. wynosiła 2,54 osoby (w 2011 r. – 2,55), z kolei na obszarach wiejskich przeciętna wielkość gospodarstwa zmniejszyła się do 3,69 do poziomu 3,63. W kraju wartość wskaźnika również obniżyła się z 3,05 w 2011 r. do poziomu 2,99 w 2021 r.; gospodarstwo domowe w miastach tworzyły średnio 2,65 osoby (w 2011 r. – 2,70), a na wsi 3,71 osoby (wobec 3,80 w 2011 r.).

Na poziomie powiatów największe gospodarstwa domowe – mierzone przeciętną liczbą osób w gospodarstwie domowym – odnotowano w powiatach: ostrołęckim (4,02 osób), siedleckim (3,77) i radomskim (3,70), a najmniejsze w m.st. Warszawie (2,31) i m. Płocku (2,58).

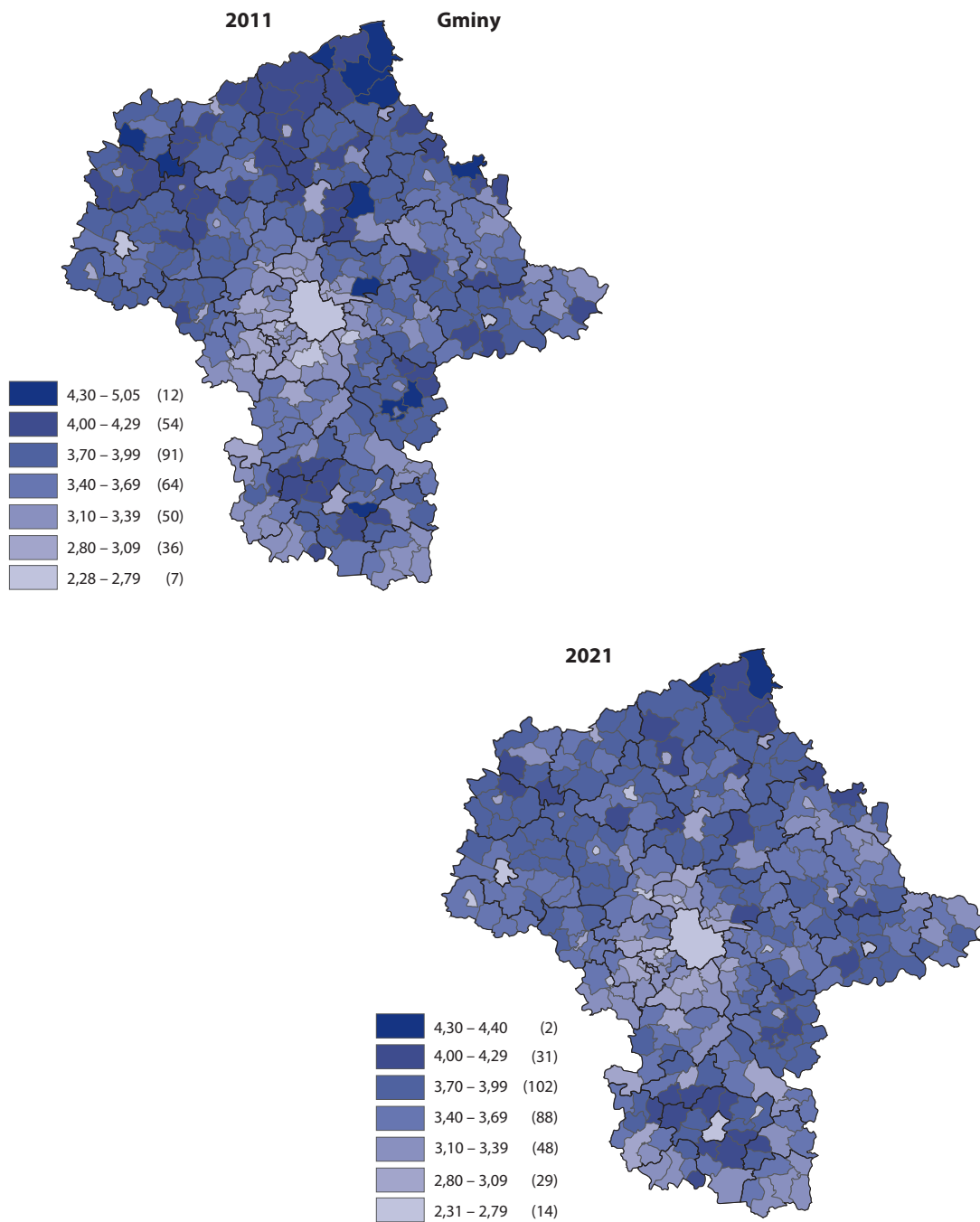
Analizując dane dla gmin stwierdzono, że największe gospodarstwa domowe wystąpiły w gminach wiejskich Czarnia (4,40 osób) i Łyse (4,32), a najmniejsze w m.st. Warszawie (2,31) oraz gminie miejskiej Żyrardów (2,53).

Mapa 1. Przeciętna liczba osób w gospodarstwie domowym
 Map 1. Average number of persons in the household

W nawiasach podano liczbę powiatów.
 Number of powiat is given in parentheses.

Mapa 1. Przeciętna liczba osób w gospodarstwie domowym (dok.)
 Map 1. Average number of persons in the household (cont.)

W nawiasach podano liczbę gmin.
 Number of gminas is given in parentheses.

Od poprzedniego spisu w 2011 r. znacznie zmniejszyła się liczba najmniejszych i największych gospodarstw domowych – jednoosobowych oraz pięcioosobowych i większych. W 2021 r. w województwie mazowieckim udział gospodarstw jednoosobowych wśród ogółu gospodarstw domowych wynosił 25,9% (w 2011 r. – 29,3%), a składających się z pięciu i więcej osób – 14,5% (w 2011 r. – 16,4%). W 2021 r. odsetek gospodarstw jednoosobowych był wyższy niż średnio w kraju (22,6%), a gospodarstw pięcioosobowych i większych niż w kraju (17,0%).

Tablica 2. Gospodarstwa domowe według liczby osób

Table 2. Households by number of persons

Wyszczególnienie Specification	Ogółem Total	Liczba osób w gospodarstwie domowym Number of persons in the household				
		1	2	3	4	5 i więcej 5 and more
Ogółem Total						
2011	1817327	532224	390904	329824	266264	298111
2021	1911374	494438	489609	347282	301994	278051
Miasta Urban areas						
2011	1313065	427773	313610	253783	182305	135594
2021	1384661	418298	387996	253374	195515	129478
Wieś Rural areas						
2011	504262	104451	77294	76041	83959	162517
2021	526713	76140	101613	93908	106479	148573

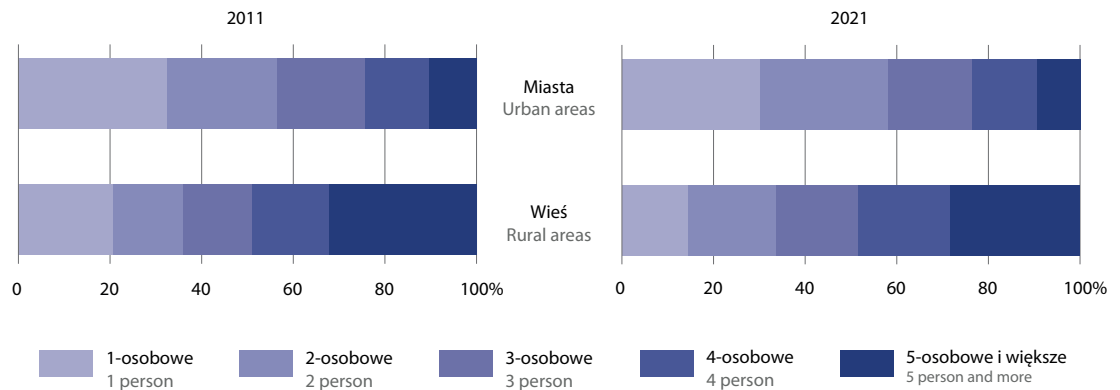
Zdecydowanie więcej gospodarstw jednoosobowych mieszkało w miastach, gdzie ich udział w ogólnej liczbie gospodarstw tam mieszkających w 2021 r. wyniósł 30,2% i w ciągu dekady zmniejszył się o 2,4 p. proc. Z kolei na wsi gospodarstwa jednoosobowe stanowiły najniższy (14,5%) odsetek wśród ogółu gospodarstw tam zamieszkałych i w stosunku do 2011 r. ich udział zmniejszył się o 6,2 p. proc.

W miastach gospodarstwa pięcioosobowe i większe stanowiły najniższy (9,4%) udział wśród ogółu gospodarstw tam zamieszkałych i w stosunku do 2011 r. nastąpił nieznaczny spadek ich udziału o 0,9 p. proc. Z kolei na wsi gospodarstwa domowe pięcioosobowe i większe to nadal najczęściej występujące gospodarstwa domowe (28,2% ogółu gospodarstw zamieszkałych na terenach wiejskich), jednak obserwowany był bardziej wyraźny ich spadek niż w miastach – w porównaniu z 2011 r. o 4,0 p. proc.

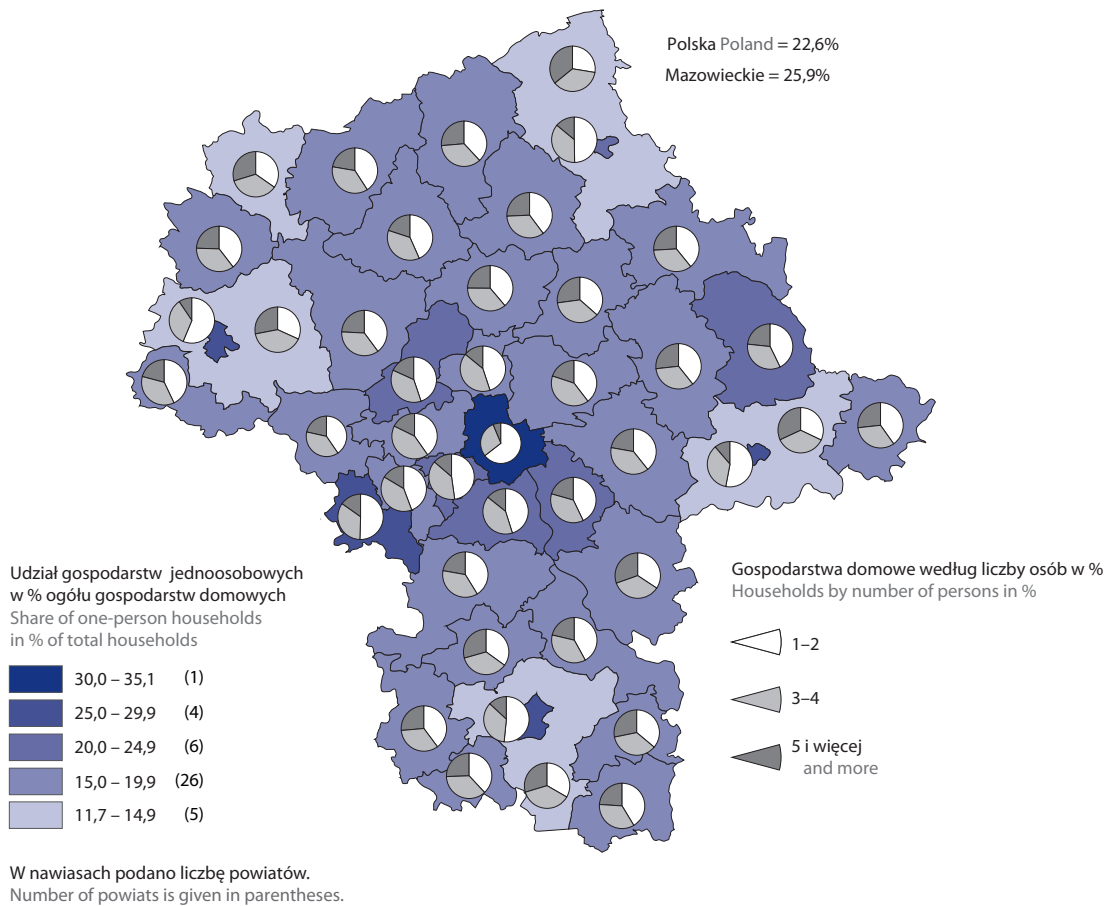
Zgodnie z wynikami spisu w 2021 r. w województwie mazowieckim co czwarte gospodarstwo domowe składało się z dwóch osób. W ciągu 10 lat ich udział wzrósł o 4,1 p. proc. (w kraju odpowiednio 25,1% i wzrost o 4,2 p. proc.). Udział gospodarstw dwuosobowych stanowił 28,0% w strukturze gospodarstw miejskich i był wyższy w porównaniu z 2011 r. (o 4,1 p. proc.). Z kolei na wsi gospodarstwa tworzone przez dwie osoby stanowiły 19,3%, a ich udział zwiększył się w porównaniu z 2011 r., kiedy wynosił 15,3%.

Biorąc pod uwagę gospodarstwa domowe składające się z trzech oraz czterech osób to ich udział w ogólnej liczbie gospodarstw domowych w 2021 r. wynosił odpowiednio: 18,2% i 15,8% i zwiększył się nieznacznie w porównaniu z 2011 r. (odpowiednio o 0,1 i 1,1 p. proc.). W 2021 r. odsetek tego typu gospodarstw był niższy niż średnio w kraju (odpowiednio 19,0% i 16,3%). W miastach nastąpił nieznaczny spadek udziału gospodarstw trzyosobowych (o 1,0 p. proc.), a wzrost czteroosobowych (o 0,2 p. proc.), a ich udziały w strukturze gospodarstw miejskich wynosiły 18,3% i 14,1%. Z kolei na wsi nastąpił wzrost udziału w stosunku do poprzedniego spisu o 2,7 p. proc. w przypadku gospodarstw trzyosobowych oraz o 3,6 p. proc. w przypadku tworzonych przez cztery osoby, a ich odsetek w strukturze stanowił odpowiednio 17,8% i 20,2% ogółu gospodarstw zamieszkałych na wsi.

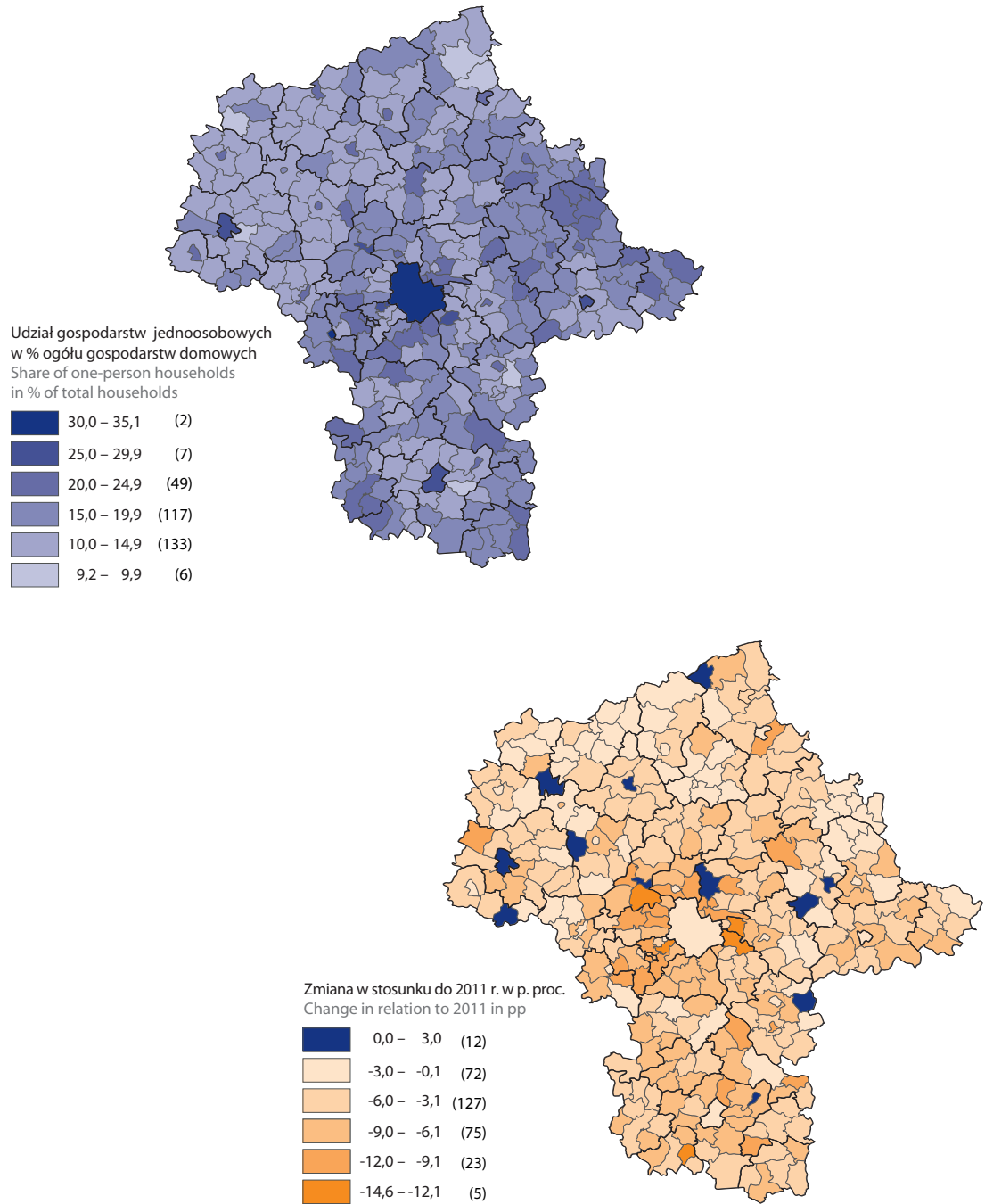
Wykres 1. Struktura gospodarstw domowych według liczby osób
Chart 1. Structure of households by number of persons

Mapa 2. Gospodarstwa domowe w 2021 r.
Map 2. Households in 2021

Mapa 2. Gospodarstwa domowe w 2021 r. (dok.)
 Map 2. Households in 2021 (cont.)

W nawiasach podano liczbę gmin.
 Number of gminas is given in parentheses.

Wśród powiatów największe udziały gospodarstw jednoosobowych – powyżej średniego wskaźnika dla województwa – spisano w powiatach: m.st. Warszawa (35,1%), m. Płock (26,9%) i m. Siedlce (26,0%), a najmniejsze w powiecie ostrołęckim (11,7%) oraz płockim (12,7%).

W strukturze gospodarstw domowych według liczby osób kolejne miejsce zajmują gospodarstwa dwuosobowe, których największe udziały odnotowano w miastach na prawach powiatu: najwyższe w m. Płocku i m.st. Warszawie (po 29,4%), najniższe natomiast w powiecie ostrołęckim (15,9%) i siedleckim (17,6%).

W 37 powiatach odsetek gospodarstw składających się z trzech lub czterech osób był wyższy niż średnio w województwie; najwyższe wartości osiągnął w powiatach warszawskim zachodnim (42,0%) i legionowskim (41,0%). Natomiast najmniejszy ich udział odnotowano w m.st. Warszawie (29,2%).

Najniższy udział w strukturze gospodarstw zajmowały gospodarstwa pięcioosobowe i większe. Najwięcej takich gospodarstw zamieszkiwało w powiatach ostrołęckim (35,9%) i siedleckim (31,9%), najmniej natomiast w m.st. Warszawie (6,3%) oraz m. Płocku (9,4%).

Wśród gmin największy odsetek gospodarstw jednoosobowych odnotowano w m.st. Warszawie (35,1%), a następnie w Żyrardowie (30,5%) oraz Pruszkowie (28,4%). Najmniejszy odsetek wystąpił w gminie wiejskiej Gózd (9,2%), a następnie w gminach Lutocin (9,4%) oraz Lelis (9,7%). W porównaniu ze spisem w 2011 r. spośród 314 gmin tylko w 10 odsetek gospodarstw jednoosobowych zwiększył się, w 2 pozostał na tym samym poziomie, a w 302 zmniejszył się.

1.2. Gospodarstwa domowe według składu pokoleniowego

1.2. Households by generational composition

Pokoleniowe grupy wieku – w gospodarstwach domowych wyróżniono grupy pokoleniowe: osoby młode (tj. w wieku 0-29 lat), w średnim wieku (30-59 lat) i starsze (w wieku 60 lat i więcej).

Jak pokazały wyniki spisu 2021, w ciągu dziesięciu lat nastąpiły istotne zmiany w strukturze gospodarstw domowych według grup pokoleniowych.

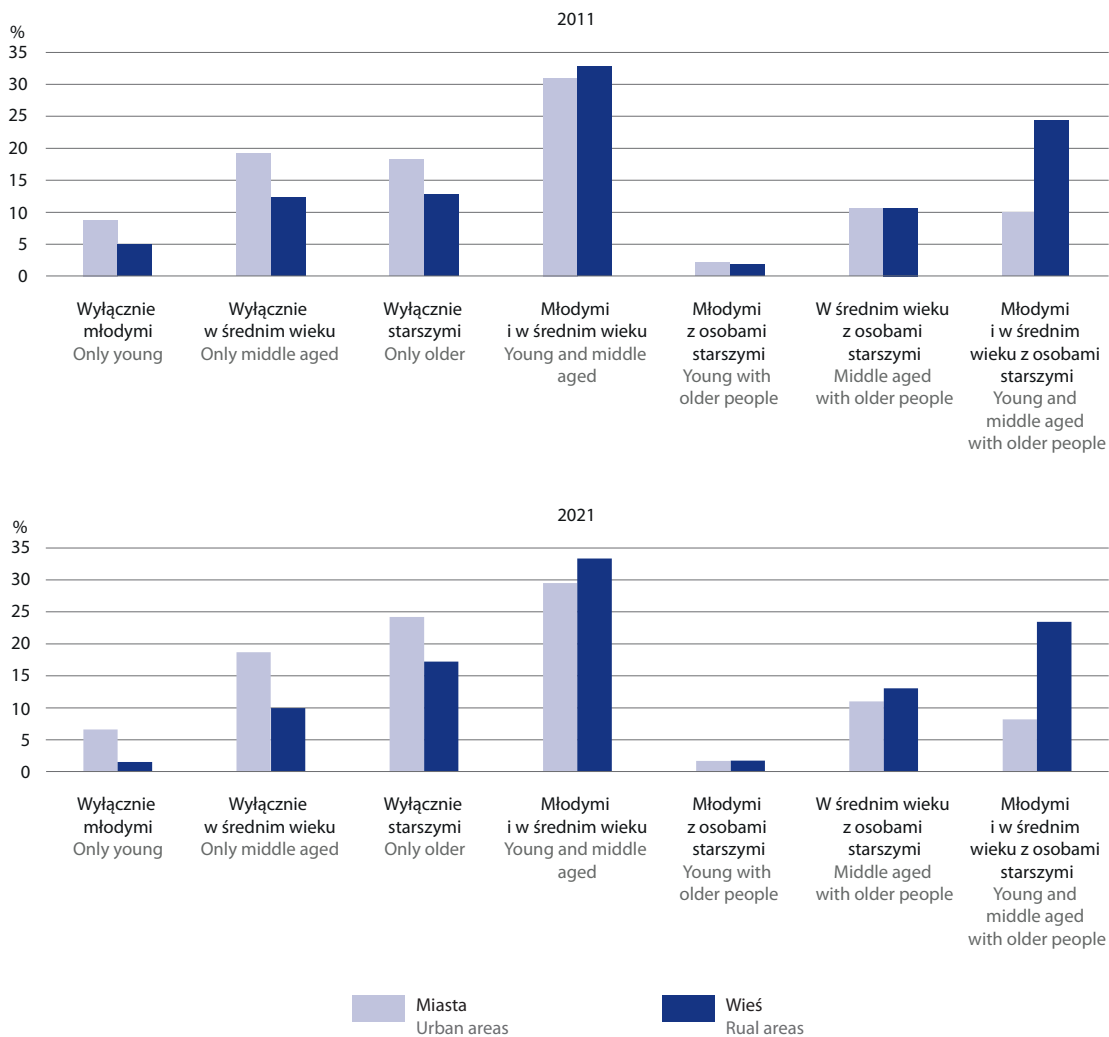
W 2021 r. w województwie mazowieckim największy udział (30,6%) stanowiły gospodarstwa domowe z osobami młodymi i w średnim wieku. W porównaniu z 2011 r. odnotowano jednak spadek tego typu gospodarstw o 0,9 p. proc. Spadek ten był widoczny w miastach (o 1,5 p. proc.), natomiast na wsi odnotowano przyrost tej kategorii gospodarstw domowych (o 0,5 p. proc.). Należy jednak zaznaczyć, że na wsi udział gospodarstw z osobami młodymi i w średnim wieku był w 2021 r. wyższy niż w miastach i wynosił 33,3%. Jednocześnie był to najczęściej występujący typ gospodarstw domowych w miastach (29,5% ogółu gospodarstw).

Drugą co do wielkości grupą (25,6%) w strukturze gospodarstw według pokoleniowych grup wieku stanowiły gospodarstwa domowe, w skład których wchodziła osoba starsza w połączeniu z osobami z innych grup wieku. Warto zaznaczyć, że w kraju był to najczęściej występujący rodzaj gospodarstw domowych (30,1% ogółu). Analiza danych pokazuje spadek udziału takich gospodarstw w stosunku do 2011 r. o 1,0 p. proc. Więcej gospodarstw domowych, w skład których wchodziła osoba starsza mieszkało w miastach (289,4 tys.), niż na wsi (200,6 tys.). Jednak odsetek takich gospodarstw w miastach był zdecydowanie niższy w porównaniu z wsią (20,9% wobec 38,1%). Należy przy tym zaznaczyć, że jednocześnie były one najczęstszym typem gospodarstw domowych zamieszkałych na wsi.

Tablica 3. Gospodarstwa domowe według składu pokoleniowego
Table 3. Households by generational composition

Wyszczególnienie Specification	Ogółem Total	W gospodarstwie domowym są osoby: There are persons in the household:						
		wyłącznie młode only young	wyłącznie w średnim wieku only middle aged	wyłącznie starsze only older	młode i w średnim wieku young and middle aged	młode young	w wieku średnim middle aged	młode i w średnim wieku young and middle aged
2011								
Ogółem Total	1817327	141252	314078	305293	572795	38675	192685	252549
Miasta Urban areas	1313065	115877	251716	240548	407411	29357	138762	129394
Wieś Rural areas	504262	25375	62362	64745	165384	9318	53923	123155
2021								
Ogółem Total	1911374	99502	311345	426253	584232	32647	220220	237175
Miasta Urban areas	1384661	91745	259292	335541	408670	23502	151870	114041
Wieś Rural areas	526713	7757	52053	90712	175562	9145	68350	123134

Wykres 2. Struktura gospodarstw domowych według składu pokoleniowego
 Chart 2. Structure of households by generational composition

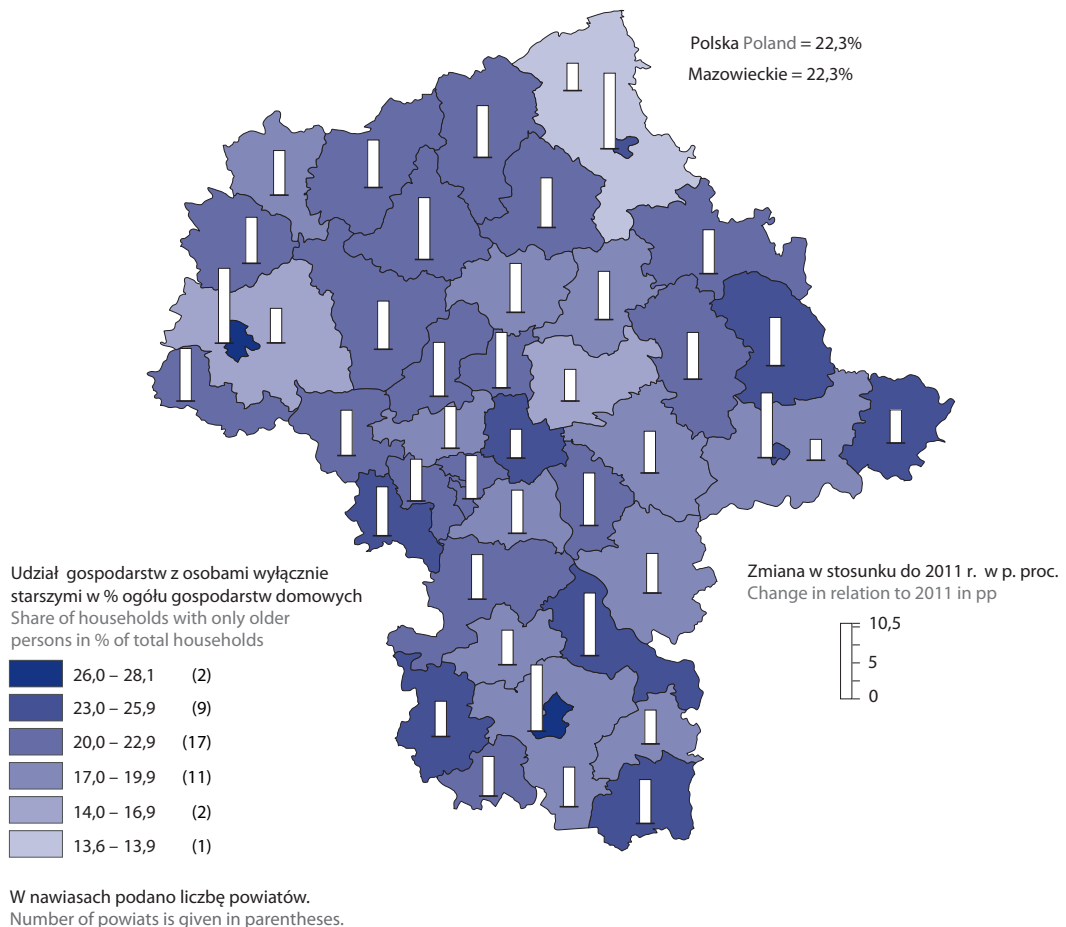
Analizując gospodarstwa domowe, w skład których wchodzi osoby należące wyłącznie do określonej grupy wieku (tj. wyłącznie młode, w średnim wieku, starsze) zauważa się wyraźny wzrost – o 5,5 p. proc. w porównaniu z 2011 r. – udziału gospodarstw domowych osób wyłącznie starszych, który w 2021 r. wyniósł 22,3% (w kraju odpowiednio wzrost o 6,3 p. proc. i 22,3%).

Wzrost udziału gospodarstw domowych osób wyłącznie starszych – w wieku 60 lat i więcej – widoczny był szczególnie w miastach. W 2021 r. odsetek takich gospodarstw wyniósł 24,2% (w 2011 r. – 18,3%). Na obszarach wiejskich w porównaniu z 2011 r. udział gospodarstw osób wyłącznie starszych wzrósł z 12,8% do 17,2%.

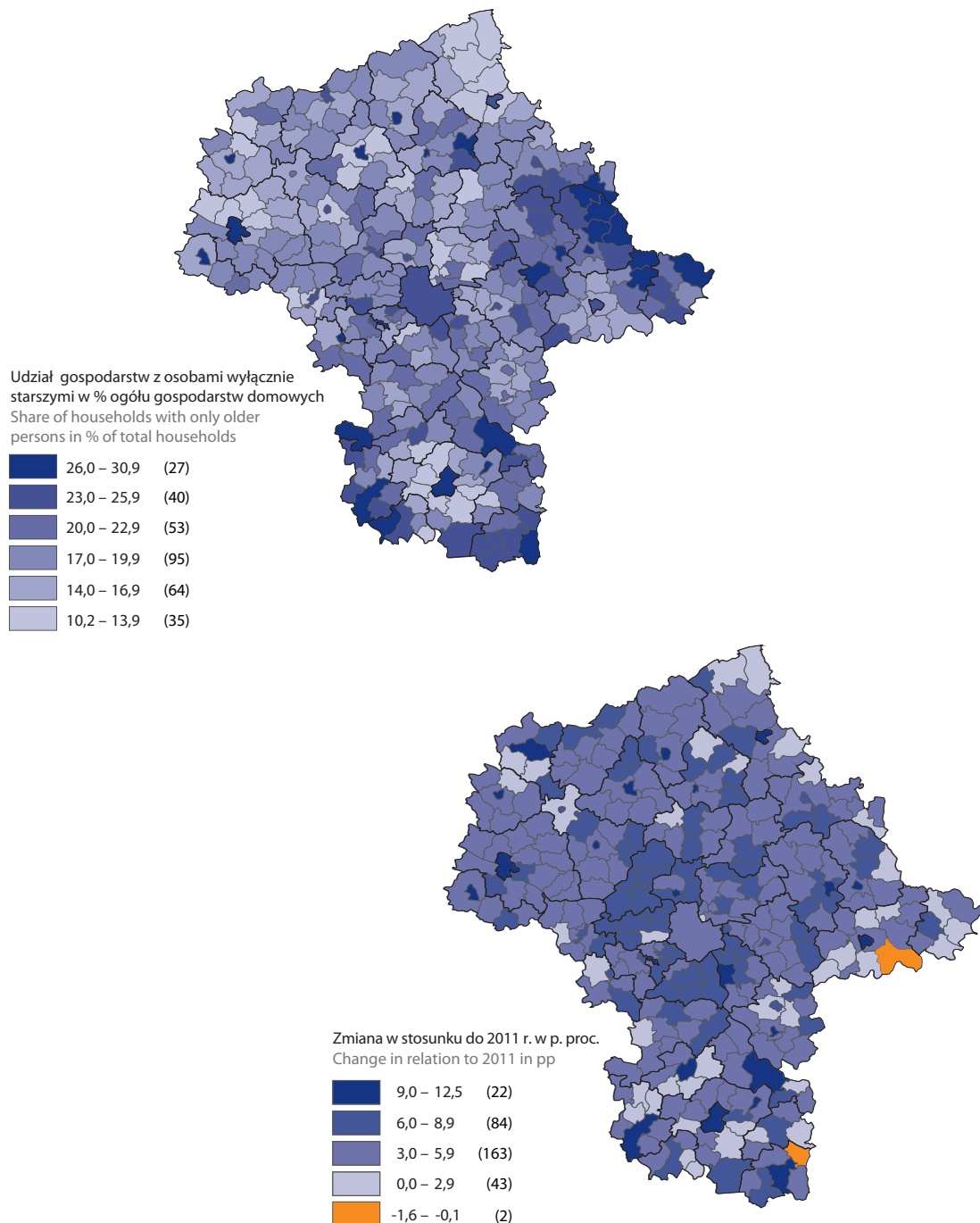
Wśród powiatów najwyższy odsetek gospodarstw domowych z osobami wyłącznie starszymi spisano w miastach na prawach powiatu: Płocku (28,1%), Radomiu (26,9%) i Siedlcach (25,7%), natomiast najniższy w powiatach: ostrołęckim (13,6%), wołomińskim (15,6%) oraz płockim (15,7%). W ciągu dekady udział tego typu gospodarstw wzrósł we wszystkich powiatach, najbardziej w miastach Ostrołęka (o 10,5 p. proc.) i Płock (o 10,4 p. proc.).

Na poziomie gmin najwyższy odsetek omawianego wskaźnika odnotowano w gminie miejskiej Pionki (30,9%), a następnie w gminach wiejskich Sterdyń (30,7%) oraz Korczew (29,1%). Najniższy odsetek wystąpił w gminach: Ząbki (10,2%), Łyse (10,3%) i Lelis (10,4%). W porównaniu z 2011 r. tylko w dwóch gminach odnotowano spadek omawianego wskaźnika – Chotcza (o 1,6 p. proc.) oraz Zbuczyn (o 0,2 p. proc.). W pozostałych gminach udział gospodarstw z osobami wyłącznie starszymi wzrósł, najbardziej w gminach miejsko-wiejskiej Kozienice (o 12,5 p. proc.) i miejskiej Pionki (o 12,4 p. proc.).

Mapa 3. Gospodarstwa domowe z osobami wyłącznie starszymi w 2021 r.
Map 3. Households with only older persons in 2021

Mapa 3. Gospodarstwa domowe z osobami wyłącznie starszymi w 2021 r. (dok.)
 Map 3. Households with only older persons in 2021 (cont.)

W nawiasach podano liczbę gmin.
 Number of gminas is given in parentheses.

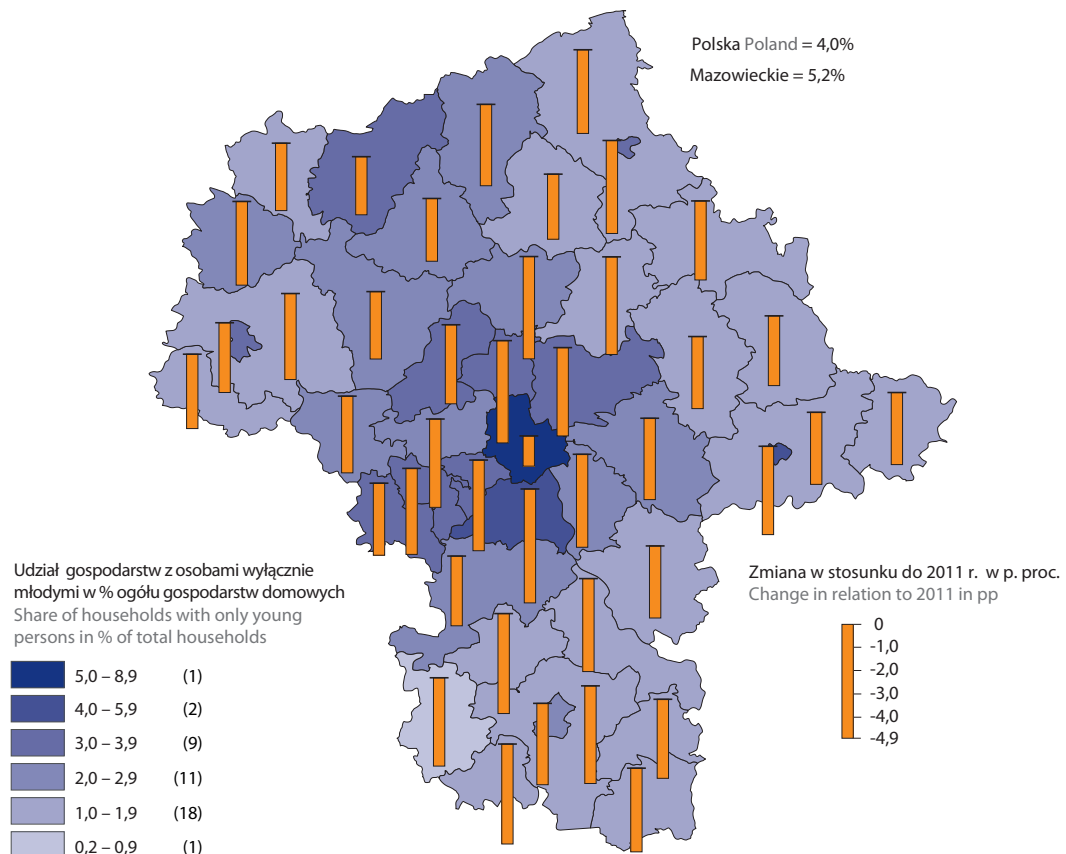
Gospodarstwa tworzone przez osoby wyłącznie w średnim wieku stanowiły 16,3% (w kraju 14,2%) ogółu gospodarstw i w stosunku do 2011 r. ich udział zmniejszył się o 1,0 p. proc. (w kraju o 1,4 p. proc.). Z kolei gospodarstwa domowe tworzone przez wyłącznie młode osoby do 29 lat, stanowiły najniższy (5,2%) udział wśród ogółu gospodarstw domowych i również w tym przypadku obserwowany był spadek o 2,6 p. proc. w porównaniu z 2011 r. W kraju udział tego typu gospodarstw wynosił 4,0% i również zmniejszył się (o 2,9 p. proc.).

Wśród powiatów najwyższy odsetek gospodarstw domowych z osobami wyłącznie młodymi spisano w m.st. Warszawie (8,9%), m. Siedlcach (4,4%) oraz w powiecie piaseczyńskim (4,0%), natomiast najniższy w powiatach przysuskim (0,9%) oraz ostrołęckim i siedleckim (po 1,0%). Od poprzedniego spisu w 2011 r. udział tego typu gospodarstw zmniejszył się we wszystkich powiatach, najbardziej w powiecie piaseczyńskim (o 4,9 p. proc.).

Wśród gmin najwyższy odsetek gospodarstw z osobami wyłącznie młodymi odnotowano w m. st. Warszawie (8,9%), a następnie w gminach Żąbki (7,0%) oraz Nowy Dwór Mazowiecki (5,6%). Najniższy odsetek wystąpił w gminie wiejskiej Młynarze (0,2%). W porównaniu z 2011 r. we wszystkich gminach odnotowano spadek odsetka tego typu gospodarstw; największy w gminie miejskiej Łaskarzew (o 8,3 p. proc.).

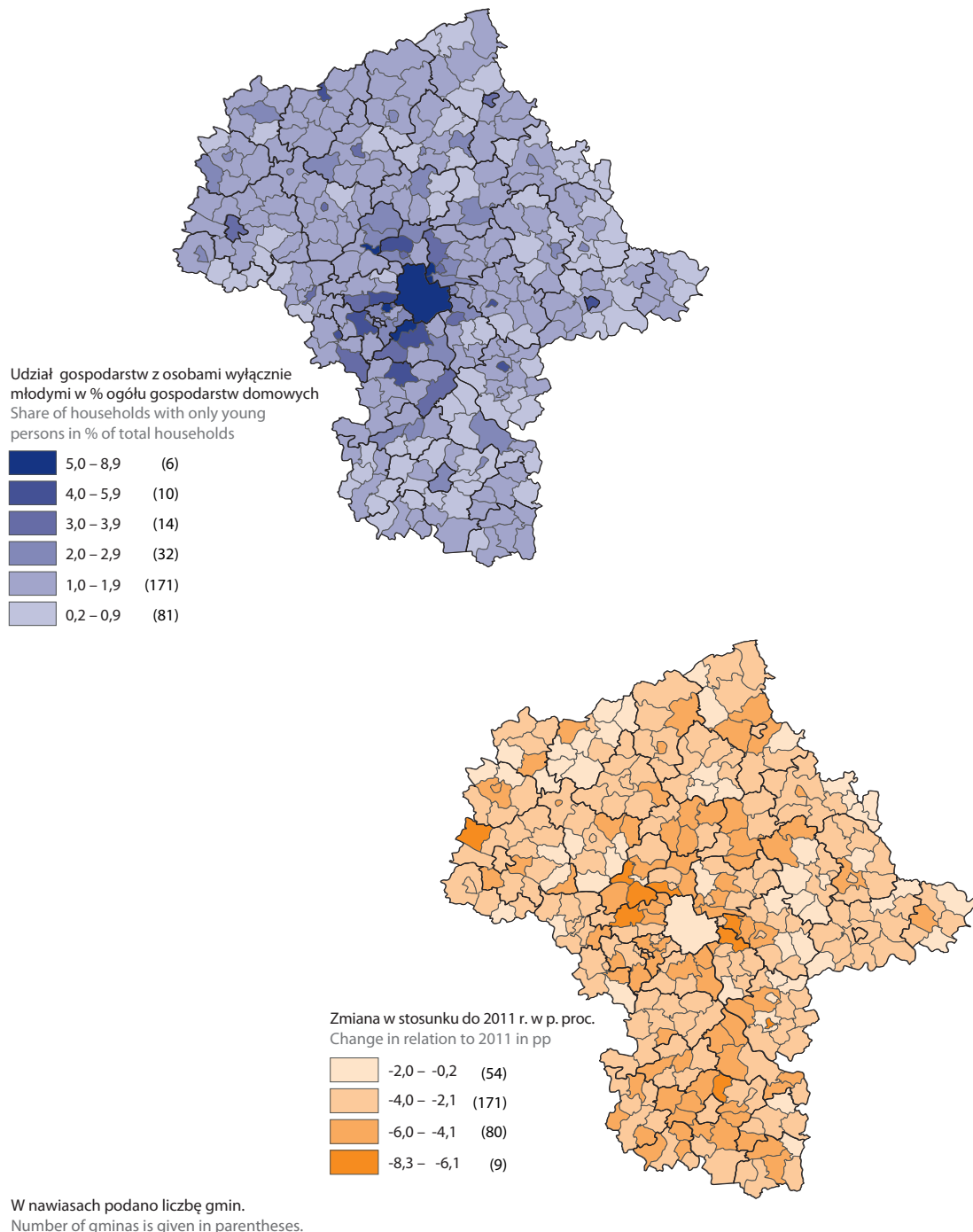
Mapa 4. Gospodarstwa domowe z osobami wyłącznie młodymi w 2021 r.

Map 4. Households with only young persons in 2021

W nawiasach podano liczbę powiatów.
Number of powiats is given in parentheses.

Mapa 4. Gospodarstwa domowe z osobami wyłącznie młodymi w 2021 r. (dok.)
 Map 4. Households with only young persons in 2021 (cont.)

1.3. Gospodarstwa domowe według składu rodzinnego

1.3. Households by family composition

Wykorzystując informacje o pozycji osoby w gospodarstwie domowym, liczbie osób w gospodarstwie oraz liczbie i wieku dzieci w rodzinie – wyodrębniono następujące kategorie gospodarstw domowych:

1. Rodzinne gospodarstwa domowe: jednorodzinne; dwurodzinne; trzy i więcej rodzinne.
2. Nierodzinne gospodarstwa domowe – jednoosobowe; wieloosobowe. Gospodarstwa nierodzinne składają się z jednej lub większej liczby osób, w tym także spokrewnionych ze sobą, ale nie tworzących rodziny.

Według wyników NSP 2021 w województwie mazowieckim spośród wszystkich gospodarstw domowych 1304,3 tys. (tj. 68,2%) było tworzonych przez co najmniej jedną rodzinę, przy czym 59,4% udziału stanowiły gospodarstwa jednorodzinne. Należy jednak podkreślić, że odsetek gospodarstw rodzinnych był zdecydowanie wyższy na wsi stanowiąc 82,4% wśród ogółu gospodarstw tam zamieszkałych. Natomiast w miastach udział takich gospodarstw wyniósł 62,9%, tj. o 19,5 p. proc. mniej niż na wsi. W kraju 72,5% gospodarstw domowych stanowiły gospodarstwa rodzinne, na wsi – 83,2%, a w miastach – 67,3%

Tablica 4. Gospodarstwa domowe według składu rodzinnego w 2021 r.

Table 4. Households by family composition in 2021

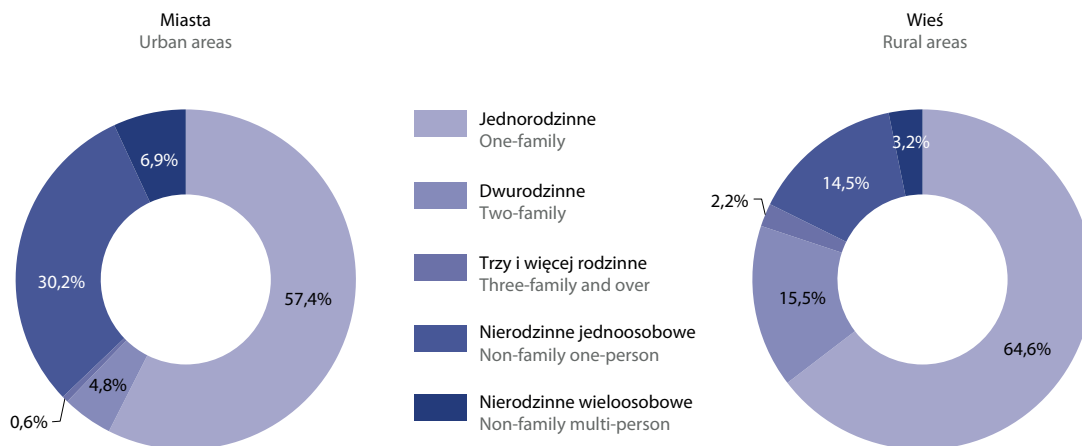
Wyszczególnienie Specification	Ogółem Total	Gospodarstwa domowe Households					nierodzinne non-family households
		rodzinne family households					
		razem total	jednorodzinne one-family	dwurodzinne two-family	trzy i więcej rodzinne three or more family		
w liczbach bezwzględnych in absolute figures							
Ogółem Total	1911374	1304349	1135504	148304	20541	607025	
Miasta Urban areas	1384661	870578	795041	66687	8850	514083	
Wieś Rural areas	526713	433771	340463	81617	11691	92942	
struktura pozioma (w %) horizontal structure (in %)							
Ogółem Total	100,0	68,2	59,4	7,8	1,1	31,8	
Miasta Urban areas	100,0	62,9	57,4	4,8	0,6	37,1	
Wieś Rural areas	100,0	82,4	64,6	15,5	2,2	17,6	

Gospodarstwa domowe dwurodzinne stanowiły 7,8% ogółu gospodarstw domowych i podobnie jak w przypadku gospodarstw jednorodzinnych ich udział był znacznie wyższy na wsi (15,5%) niż w miastach (4,8%).

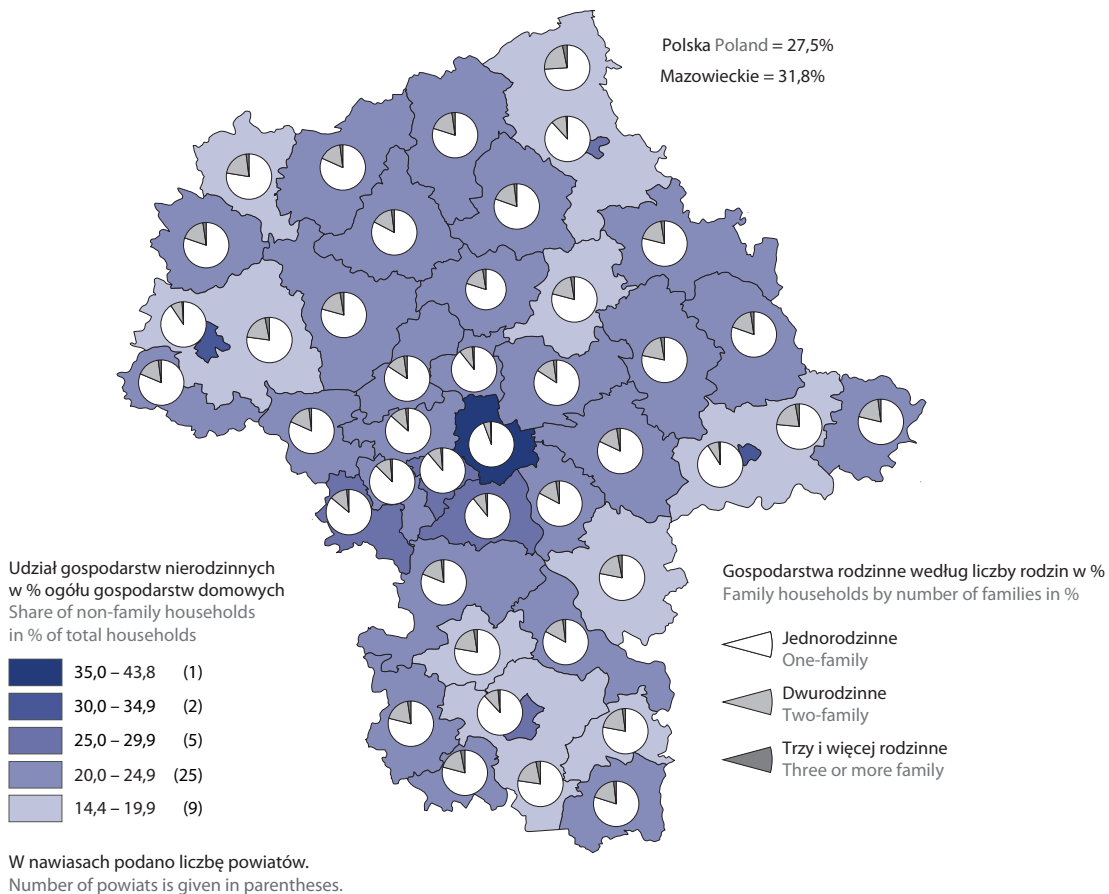
Gospodarstwa składające się z trzech i większej liczby rodzin, których zbiorowość liczyła 20,5 tys. występowały stosunkowo rzadko (stanowiąc 1,1% ogółu gospodarstw), głównie na wsi.

Gospodarstwa nierodzinne są to gospodarstwa domowe, w których nie wyodrębniono rodzin. Ich zbiorowość liczyła 607,0 tys., tj. 31,8% ogółu gospodarstw domowych (w kraju 27,5%). W 2021 r. wśród ogółu gospodarstw domowych w miastach co trzecie gospodarstwo było nierodzinne, natomiast na wsi blisko co szóste.

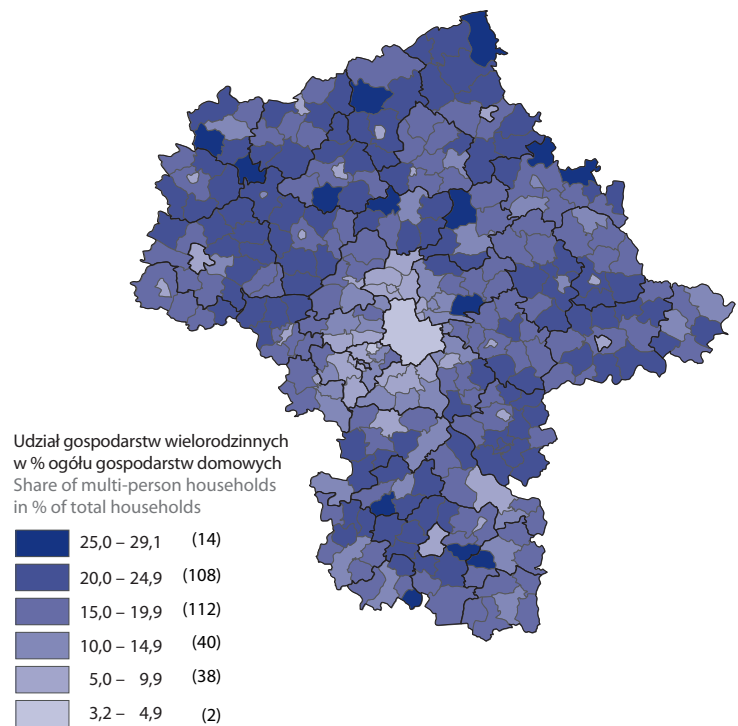
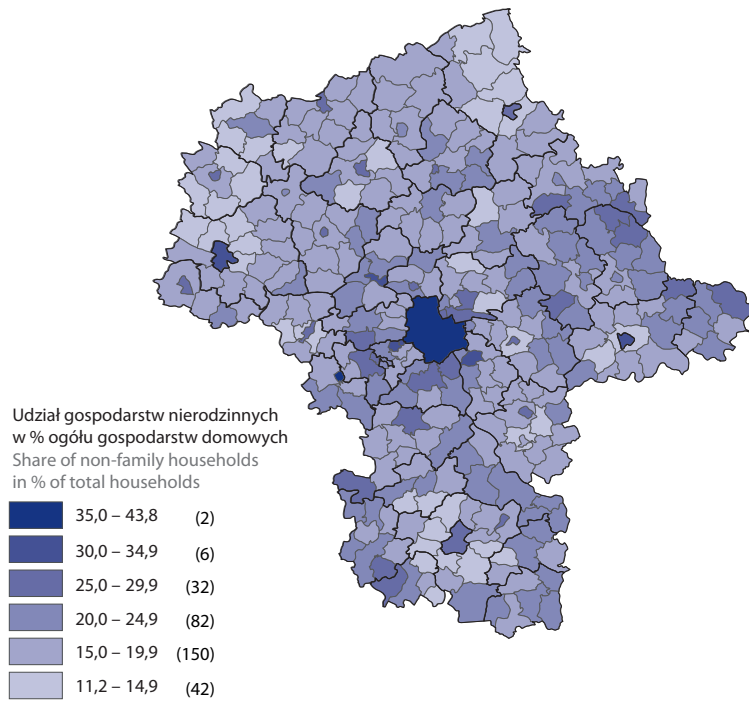
Wykres 3. Gospodarstwa domowe według składu rodzinnego w 2021 r.
Chart 3. Households by family composition in 2021

Mapa 5. Gospodarstwa domowe według składu rodzinnego w 2021 r.
Map 5. Households by family composition in 2021

Mapa 5. Gospodarstwa domowe według składu rodzinnego (dok.)
 Map 5. Households by family composition in 2021 (cont.)

W nawiasach podano liczbę gmin.
 Number of gminas is given in parentheses.

W 2021 r. udział gospodarstw nierodzinnych był bardzo zróżnicowany terytorialnie. Najwyższe wartości osiągnął w m.st. Warszawie (43,8%) oraz m. Płocku (32,5%) i m. Siedlcach (30,3%), natomiast najniższe w powiatach ostrołęckim i płockim (odpowiednio 14,4% i 15,5%).

Wśród gospodarstw rodzinnych we wszystkich powiatach przeważały gospodarstwa jednorodzinne. Największy odsetek tego typu gospodarstw odnotowano w m.st. Warszawie (94,3%), w stolicy wystąpił również najniższy odsetek gospodarstw dwurodzinnych oraz trzy i więcej rodzinnych (odpowiednio 5,0% i 0,7%). Najniższy odsetek gospodarstw jednorodzinnych odnotowano w powiecie ostrołęckim, w którym wystąpił również najwyższy odsetek gospodarstw dwurodzinnych (22,7%) oraz trzy i więcej rodzinnych (3,3%).

Znacznie większe zróżnicowanie terytorialne obserwuje się na poziomie gmin, gdzie odsetek gospodarstw nierodzinnych zawierał się w przedziale od 43,8% w m. st. Warszawie do 11,2% w gminie wiejskiej Lelis. Podobnie w przypadku odsetka gospodarstw wielorodzinnych (dwurodzinnych oraz 3 i więcej rodzinnych). Wśród gmin omawiany wskaźnik przyjmował wartości od 3,2% w m.st. Warszawie do 29,1% w gminie wiejskiej Poświętne.

1.4. Gospodarstwa domowe z osobami starszymi w wieku 60 lat i więcej

1.4. Households with elderly persons aged 60 and more

Przy charakteryzowaniu gospodarstw domowych istotne jest dokonanie analizy gospodarstw domowych w skład których wchodzi osoby powyżej 60 roku życia. W 2021 r. zbiorowość takich gospodarstw liczyła 916,3 tys., tj. 47,9% ogółu gospodarstw domowych i wzrosła w porównaniu z 2011 r. o 16,1%. (w kraju odpowiednio 52,3% i wzrost o 19,0%).

Tablica 5. Gospodarstwa domowe według liczby osób w wieku 60 lat i więcej
Table 5. Households by number of persons aged 60 and more

Wyszczególnienie Specification	2011			2021		
	ogółem total	miasta urban areas	wieś rural areas	ogółem total	miasta urban areas	wieś rural areas
w liczbach bezwzględnych in absolute figures						
Ogółem Total	1817327	1313065	504262	1911374	1384661	526713
Bez osób w wieku 60 lat i więcej Without persons aged 60 and more	1028125	775004	253121	995079	759707	235372
Z osobami w wieku 60 lat i więcej With persons aged 60 and more	789202	538061	251141	916295	624954	291341
struktura pionowa (w %) vertical structure (in %)						
Bez osób w wieku 60 lat i więcej Without persons aged 60 and more	56,6	59,0	50,2	52,1	54,9	44,7
Z osobami w wieku 60 lat i więcej With persons aged 60 and more	43,4	41,0	49,8	47,9	45,1	55,3
z 1 osobą with one person	28,8	27,5	32,1	28,3	27,4	30,8
z 2 osobami with two persons	14,1	13,0	16,7	18,1	16,6	22,3
z 3 osobami i więcej with three and more persons	0,6	0,5	1,0	1,5	1,2	2,2

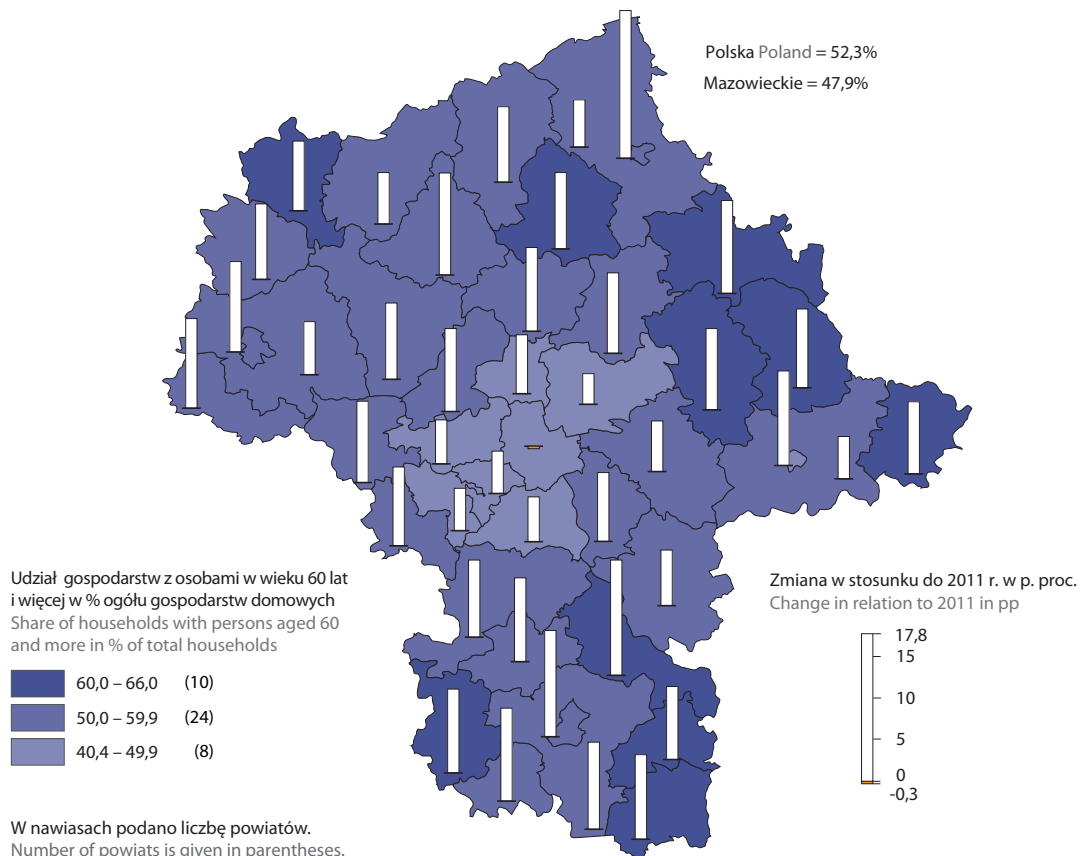
Wzrost udziału gospodarstw domowych z osobami starszymi obserwuje się zarówno w miastach, jak i na wsi. W 2021 r. 45,1% gospodarstw domowych w miastach i 55,3% na wsi miało w swoim składzie osobę starszą – w 2011 r. stanowiły one odpowiednio 41,0% i 49,8%. Porównanie wyników spisu z 2011 i 2021 wskazuje, że bardziej dynamiczny wzrost gospodarstw domowych z osobami starszymi miał miejsce na wsi – o 5,5 p. proc., podczas gdy w miastach było to 4,1 p. proc.

Podobnie jak w 2011 r., tak i w 2021 r. najczęściej w skład gospodarstwa domowego wchodziła jedna osoba będąca w wieku 60 lat i więcej, w 2021 r. gospodarstwa takie stanowiły 28,3% ogółu gospodarstw domowych (w 2011 r. 28,8%). Udział gospodarstw domowych z dwiema osobami starszymi w 2021 r. wyniósł 18,1% i był wyższy niż w 2011 r. (o 4,0 p. proc.). Najniższy odsetek – 1,5% stanowiły gospodarstwa, w skład których wchodziło 3 i więcej osób w wieku powyżej 60 lat.

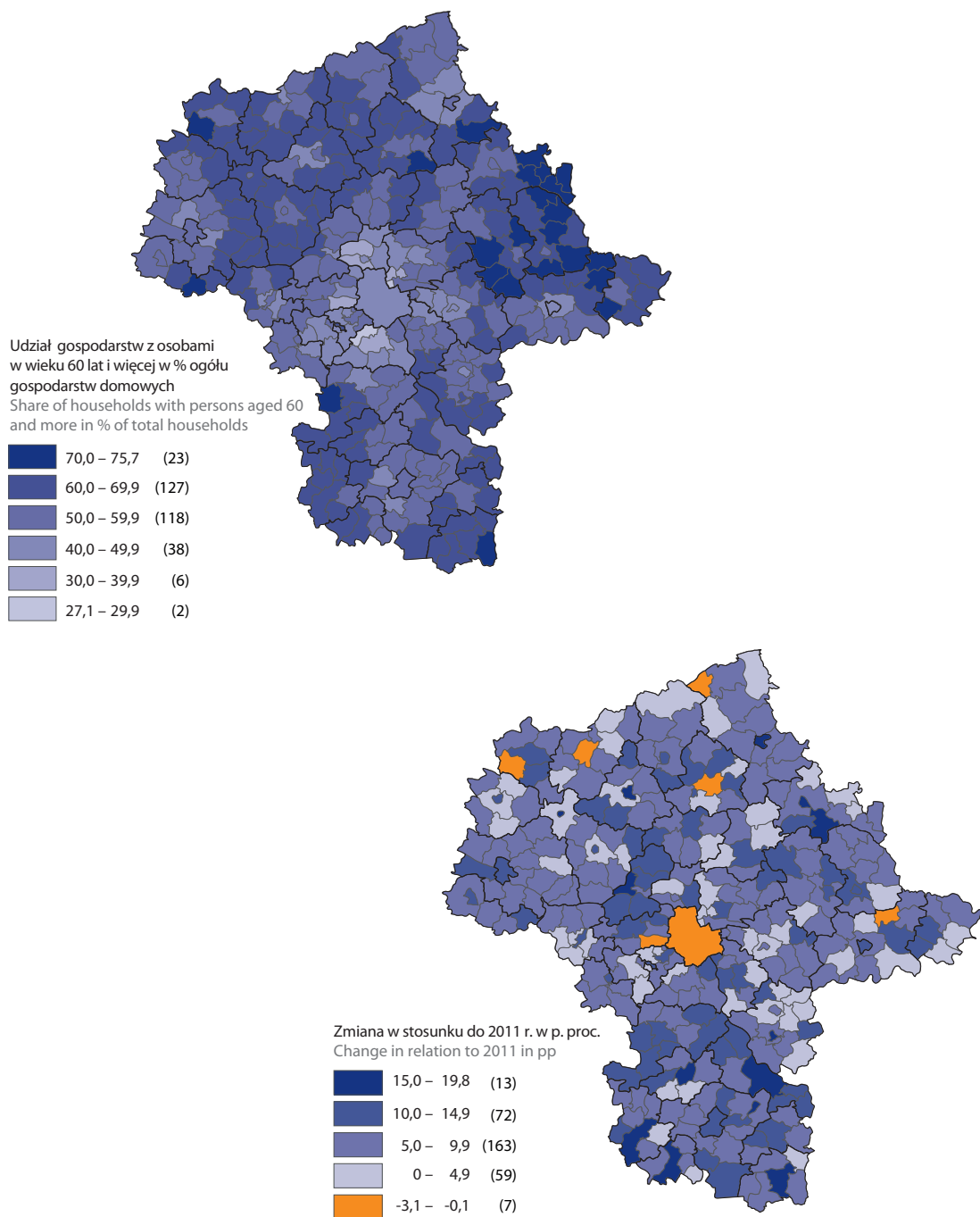
Wśród powiatów najwyższy odsetek gospodarstw domowych z osobami w wieku 60 lat i więcej odnotowano w powiecie lipskim (66,0%), a następnie łosickim (64,0%) i przysuskim (63,5%), najniższy natomiast w powiecie piaseczyńskim (40,4%), a następnie w m.st. Warszawie (41,3%) oraz wołomińskim (42,4%). W porównaniu z 2011 r. odsetek tego typu gospodarstw zmniejszył się tylko w m.st. Warszawie (o 0,3 p. proc.), w pozostałych powiatach odnotowano wzrost, najwyższy w m. Ostrołęce (o 17,8 p. proc.).

Analizując dane dla gmin stwierdzono, że tylko w 30 z nich odsetek gospodarstw domowych z osobami w wieku 60 lat i więcej był niższy niż średnio w województwie, najniższy odnotowano w gminach Ząbki (27,1%) oraz Lesznowola (29,2%). Najwyższe udziały wystąpiły w gminach wiejskich Nur (75,7%) oraz Boguty-Pianki (75,3%). W stosunku do 2011 r. tylko w 7 gminach odnotowano spadek odsetka tego typu gospodarstw; najwyższy w gminie Czarnia (o 3,1 p. proc.). Najwyższy wzrost wystąpił w gminie miejskiej Łaskarzew (o 19,8 p. proc.).

Mapa 6. Gospodarstwa domowe z osobami w wieku 60 lat i więcej w 2021 r.
Map 6. Households with persons aged 60 and more in 2021

Mapa 6. Gospodarstwa domowe z osobami w wieku 60 lat i więcej w 2021 r. (dok.)
 Map 6. Households with persons aged 60 and more in 2021 (cont.)

W nawiasach podano liczbę gmin.
 Number of gminas is given in parentheses.

2. Rodziny

2. Families

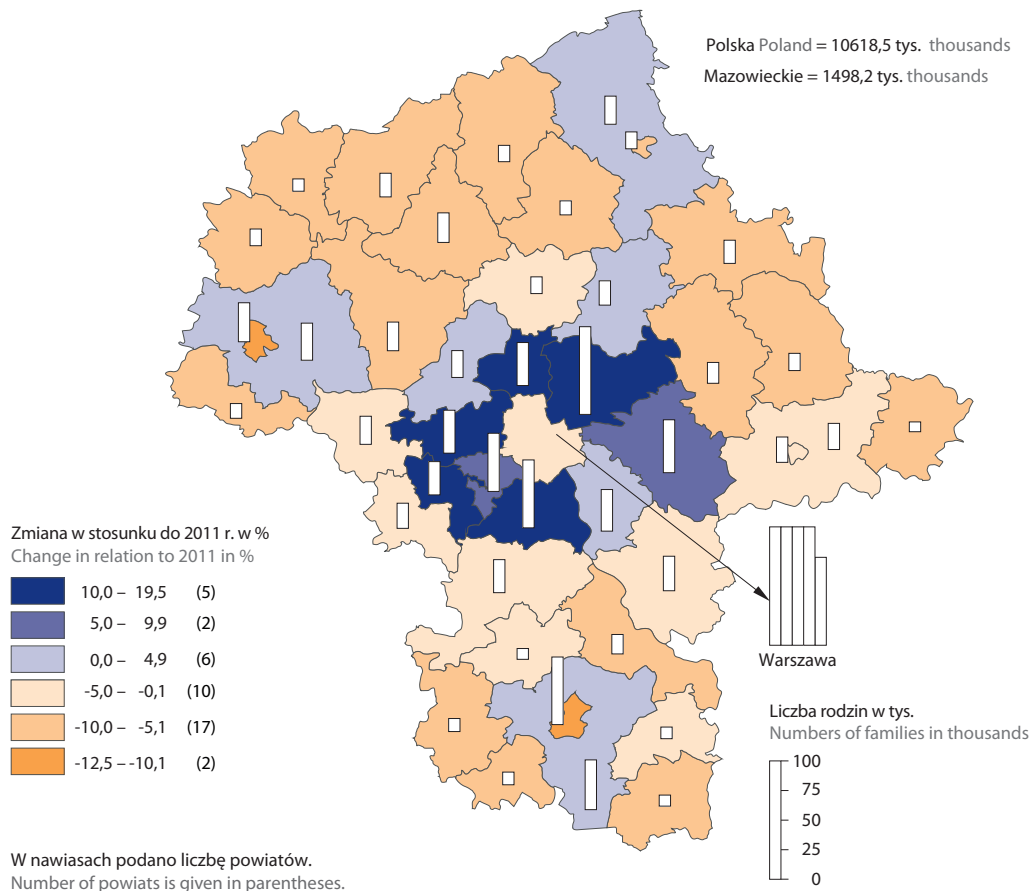
W NSP 2021 wśród osób wspólnie mieszkających wyodrębnione zostały rodziny. Podstawową informacją, która umożliwiła wyodrębnienie rodzin biologicznych, było ustalenie istniejących więzi (małżeńskiej lub partnerskiej) pomiędzy kobietą i mężczyzną oraz więzi rodziców/rodzica z dziećmi. Wyodrębniono następujące typy rodzin: małżeństwa bez dzieci, małżeństwa z dziećmi, związki niesformalizowane bez dzieci, związki niesformalizowane z dziećmi, a także matki z dziećmi i ojcowie z dziećmi. Przez dziecko rozumie się osobę mieszkającą z rodzicem/rodzicami niezależnie od jego wieku pod warunkiem, że w tym samym mieszkaniu/gospodarstwie domowym dziecko nie tworzy rodziny z inną osobą/osobami (współmałżonkiem, własnymi dziećmi).

2.1. Typy rodzin

2.1. Types of families

Wyniki Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań 2021 wykazały, że w dniu 31 marca 2021 r. w województwie mazowieckim było 1498,2 tys. rodzin, które stanowiły 14,1% ogółu rodzin spisanych w kraju. Blisko 2/3 z nich mieszkało w miastach (63,9%).

Mapa 7. Rodziny w 2021 r.
Map 7. Families in 2021

W ciągu minionej dekady liczba rodzin nieznacznie zwiększyła się (o 3,6 tys., tj. 0,2%), przy czym wzrost dotyczył terenów wiejskich – o 3,6%. Natomiast w miastach liczba rodzin była niższa o 1,5%, co było przede wszystkim konsekwencją przemieszczeń ludności. W Polsce odnotowano spadek liczby rodzin o 3,2% (w miastach było ich o 6,6% mniej, na wsi o 2,3% więcej).

W porównaniu ze spisem w 2011 r. w 13 powiatach województwa mazowieckiego odnotowano wzrost liczby rodzin, najwyższy w sąsiadujących ze stolicą: piaseczyńskim (o 19,5%), wołomińskim (o 16,8%) oraz warszawskim zachodnim (o 16,2%), natomiast w samej Warszawie było ich o 0,7% mniej. Najwięcej rodzin ubyło w miastach na prawach powiatu – Płocku oraz Radomiu (odpowiednio o 12,5% i o 12,0% mniej niż 10 lat wcześniej).

W 2021 r. ponad połowa (53,9%) rodzin z województwa mazowieckiego mieszkała w stolicy i siedmiu powiatach ją otaczających. Wśród gmin z największą liczbą spisanych rodzin, obok Warszawy (474,7 tys.), znalazły się m. Radom (57,1 tys.), m. Płock (32,9 tys.) oraz Piaseczno (26,1 tys.), najmniej było ich w gminie Szulborze Wielkie (0,4 tys.) oraz Młynarze i Ceranów (po 0,5 tys.).

Tablica 6. Rodziny według typów i miejsca zamieszkania

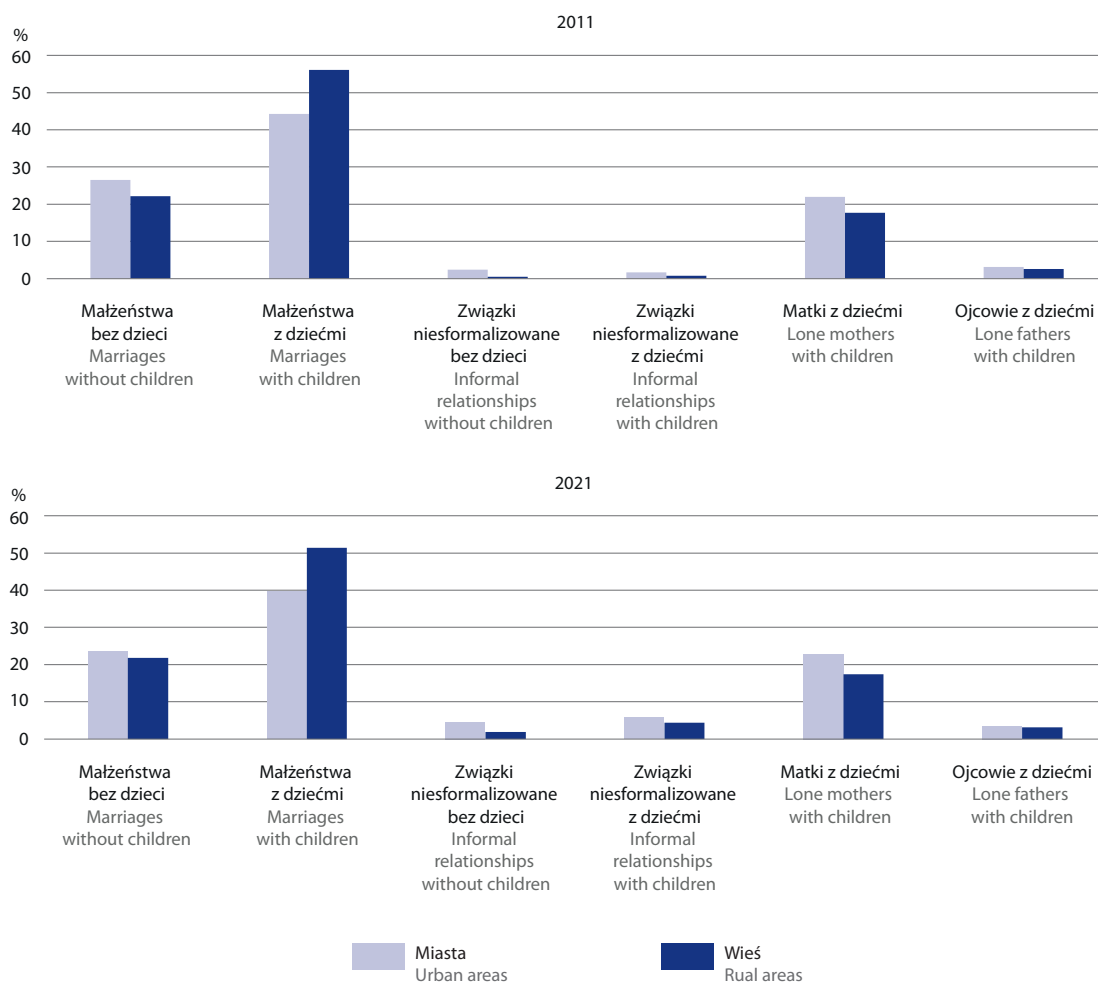
Table 6. Families by types and place of residence

Wyszczególnienie Specification	Ogółem Total	Małżeństwa Marriages		Związki niesformalizowane ^a Informal relationships ^a		Matki z dziećmi Lone mothers with children	Ojcowie z dziećmi Lone fathers with children	
		bez dzieci without children	z dziećmi with children	bez dzieci without children	z dziećmi with children			
w liczbach bezwzględnych in absolute figures								
Ogółem	2011	1494592	373403	723403	25954	21284	306529	44020
Total	2021	1498220	343790	657099	54209	79311	313084	50727
Miasta	2011	972717	257457	430456	23521	16956	214123	30204
Urban areas	2021	957740	226146	379135	44136	55287	219177	33859
Wieś	2011	521876	115946	292947	2434	4328	92406	13815
Rural areas	2021	540480	117644	277964	10073	24024	93907	16868
2011=100								
Ogółem		100,2	92,1	90,8	208,9	372,6	102,1	115,2
Total								
Miasta		98,5	87,8	88,1	187,6	326,1	102,4	112,1
Urban areas								
Wieś		103,6	101,5	94,9	413,8	555,1	101,6	122,1
Rural areas								

a W NSP 2011 w typologii rodzin kategoria ta była określana jako partnerzy z dziećmi lub bez dzieci.

a In the 2021 Census, in the typology of families, this category was defined as partners with or without children.

Wykres 4. Rodziny według typów i miejsca zamieszkania
Chart 4. Families by types and place of residence

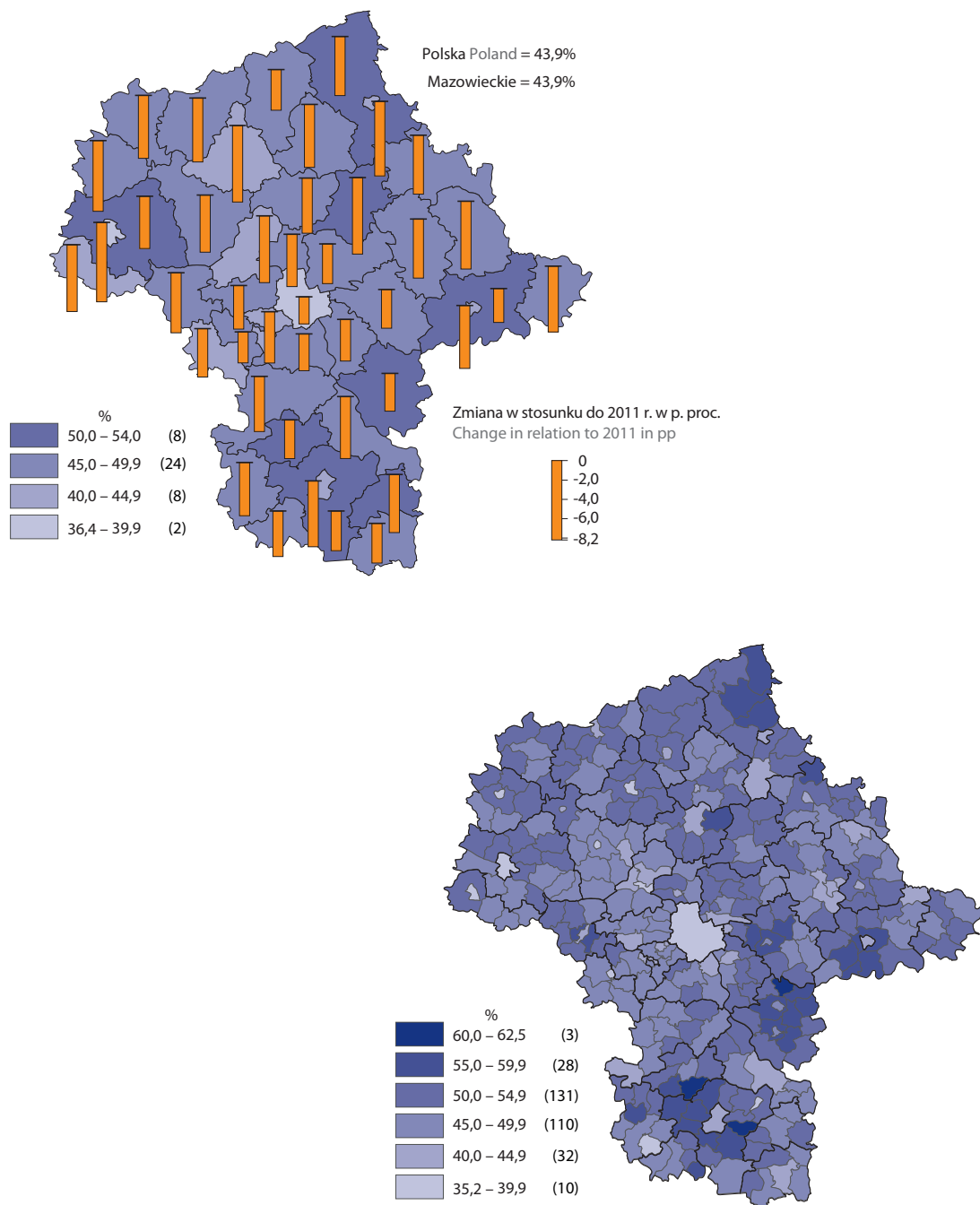

Rodzina biologiczna (nuklearna) definiowana jest jako dwie lub większa liczba osób, które są związane jako mąż i żona, wspólnie żyjący partnerzy (osoby w związkach niesformalizowanych) – osoby płci przeciwnej lub jako rodzic i dziecko. Zgodnie z powyższą definicją wyróżnia się następujące typy rodzin biologicznych: małżeństwo bez dzieci, małżeństwo z dziećmi, związki niesformalizowane bez dzieci, związki niesformalizowane z dziećmi, samotna matka z dziećmi, samotny ojciec z dziećmi.

Związek niesformalizowany oznacza utrzymywanie więzi psychicznych, fizycznych i/lub ekonomicznych natury małżeńskiej (bez zawierania związku małżeńskiego) pomiędzy dwiema osobami. W poprzednich spisach pozycja ta w stosowanej w statystyce typologii rodzin była określana jako partnerzy z dziećmi lub bez dzieci.

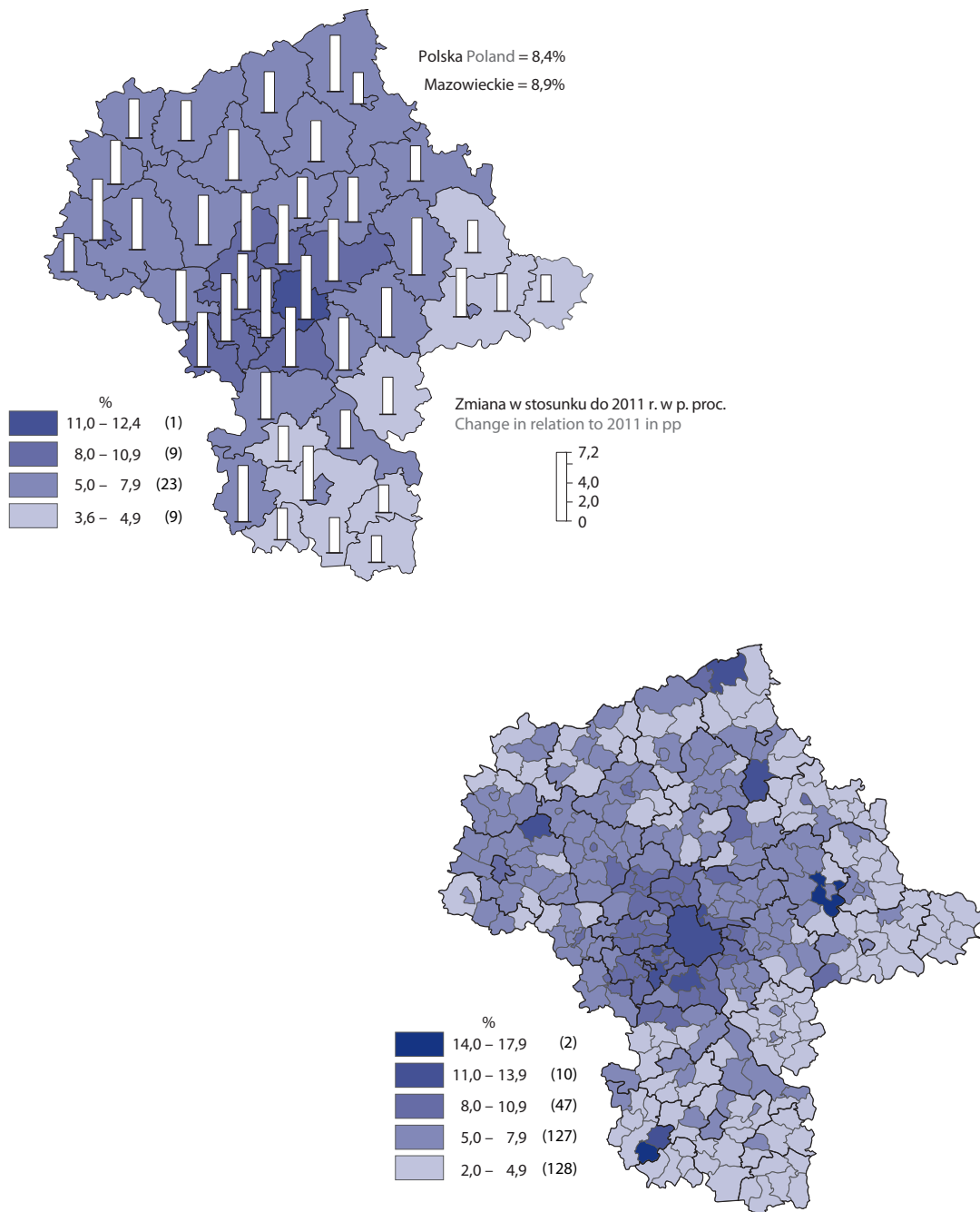
Rodzina pełna to oboje rodziców z dzieckiem/dziećmi (naturalnymi lub adoptowanymi), natomiast **rodzina niepełna** to jeden rodzic z dzieckiem/dziećmi, tj. samotna matka z dziećmi lub samotny ojciec z dziećmi.

Mapa 8. Udział małżeństw z dziećmi w liczbie rodzin ogółem w 2021 r.
 Map 8. Share of marriages with children in the total number of families in 2021

W nawiasach podano odpowiednio: liczbę powiatów, liczbę gmin.
 Numbers in parentheses are given respectively: number of powiats, number of gminas.

Mapa 9. Udział związków niesformalizowanych w liczbie rodzin ogółem w 2021 r.
 Map 9. Share of informal relationships in the total number of families in 2021

W nawiasach podano odpowiednio: liczbę powiatów, liczbę gmin.
 Numbers in parentheses are given respectively: number of powiats, number of gminas.

Dominującym typem rodzin, podobnie jak w spisie z 2011 r. były małżeństwa z dziećmi – 657,1 tys., które stanowiły 43,9% wszystkich rodzin (tak jak w kraju). Odsetek małżeństw z dziećmi był znacznie wyższy na wsi niż w miastach – 51,4% wobec 39,6%.

Małżeństwa bez dzieci były drugim pod względem liczebności typem rodzin – 22,9% (w kraju 23,5%), a ich udział w ogólnej liczbie rodzin w miastach i na wsi był zbliżony i wyniósł odpowiednio 23,6% i 21,8%.

W porównaniu z wynikami NSP 2011 można zauważyć znaczący spadek zarówno liczby małżeństw, jak i ich udziału w strukturze rodzin. Liczba małżeństw z dziećmi spadła o 9,2%, a ich udział był o 4,5 p. proc. niższy niż 10 lat wcześniej, natomiast małżeństw bez dzieci było mniej o 7,9%, a w strukturze rodzin ich odsetek zmniejszył się o 2,1 p. proc. Warto zaznaczyć, że liczba małżeństw z dziećmi była niższa zarówno w miastach jak i na wsi, natomiast bezdzietnych par pozostających w związku małżeńskim ubywało tylko w miastach. Na poziomie kraju spadek liczby małżeństw z dziećmi był jeszcze wyższy i wyniósł 14,5%.

W porównaniu z 2011 r. udział małżeństw z dziećmi w ogólnej liczbie rodzin zmniejszył się we wszystkich powiatach województwa mazowieckiego. Największą zmianę odnotowano w mieście na prawach powiatu Płocku (minus 8,2 p. proc.), w którym według danych ostatniego spisu odsetek tego typu rodzin był najniższy – 36,4%. M.st. Warszawa, pomimo najmniejszego w ciągu ostatniego dziesięciolecia ubytku małżeństw z dziećmi w strukturze rodzin (o 2,8 p. proc.), była w 2021 r. drugą jednostką terytorialną z najniższym ich udziałem – 37,0%. Natomiast najwyższą wartością omawianego wskaźnika charakteryzowały się powiaty: garwoliński (54,0%), ostrołęcki (53,9%) oraz siedlecki (53,8%).

Na poziomie gmin najwyższy udział małżeństw z dziećmi odnotowano w gminach wiejskich: Parysów (62,5%), Stara Błotnica (61,7%), Gózd (60,2%), najniższy zaś w gminie miejskiej Żyrardów (35,2%).

Zgodnie z wynikami NSP 2021 w województwie mazowieckim 133,5 tys. rodzin to pary pozostające w związkach niesformalizowanych. Pomimo dynamicznego, prawie 3-krotnego przyrostu ich liczby w stosunku do poprzedniego spisu, w strukturze rodzin według typu nadal stanowiły one niewielki udział – 8,9% (w kraju 8,4%). Zdecydowana większość par będących w związkach niesformalizowanych (74,5%) mieszkała w miastach, gdzie na przestrzeni 10 lat ich liczba wzrosła 2,5-krotnie. Na wsi spisano ich 34,1 tys., tj. ponad pięciokrotnie więcej niż dekadę temu. 59,4% związków niesformalizowanych to pary z dziećmi. Ich udział w ogólnej liczbie par żyjących w związkach niesformalizowanych wyższy był na wsi niż w mieście (70,5% wobec 55,6%).

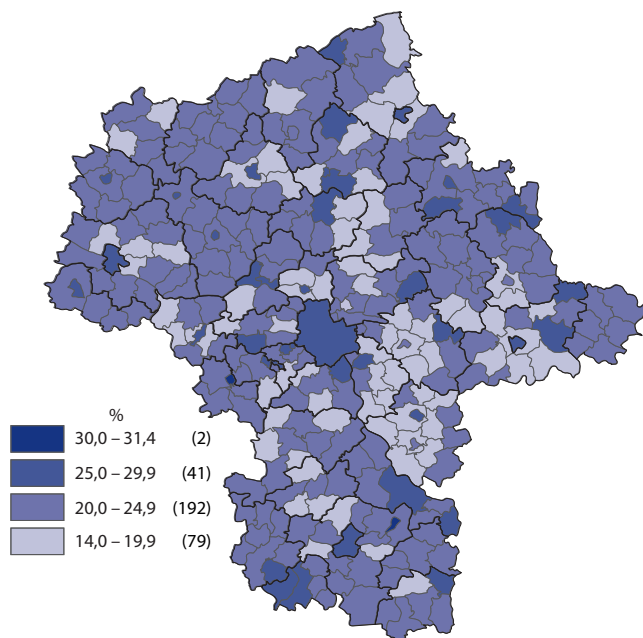
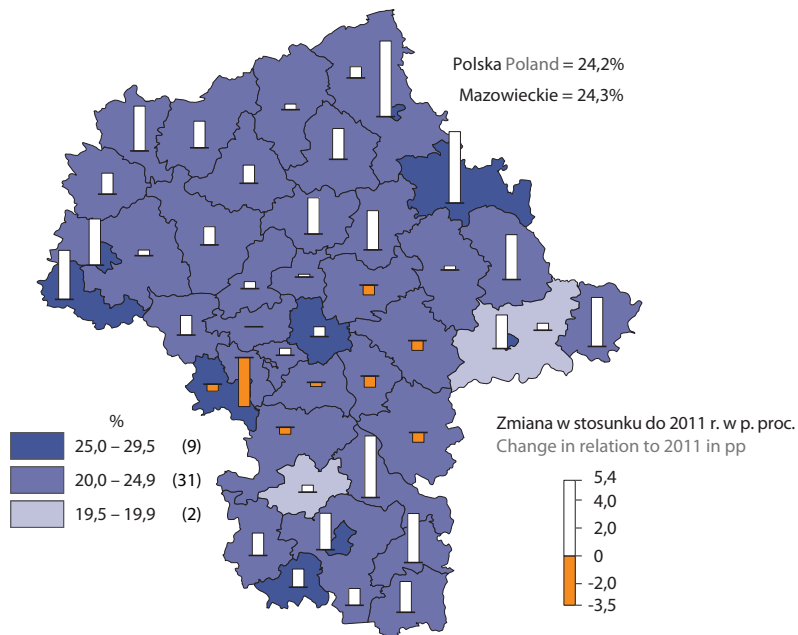
W latach 2011–2021 największą zmianę udziału związków niesformalizowanych w strukturze rodzin odnotowano w powiecie pruszkowskim (z 3,4% do 10,6%) oraz grodziskim (z 2,9% do 10,0%), natomiast najmniejszy przyrost (po 2,8 p. proc.) obserwowano w powiatach lipskim i łosickim.

Wyniki spisu w 2021 r. pokazały, że najwyższy odsetek par będących w związku niesformalizowanym był w m.st. Warszawie (12,4%) oraz powiatach pruszkowskim (10,6%) i piaseczyńskim (10,2%), gdzie większość stanowiły pary z dziećmi. Najmniej związków niesformalizowanych odnotowano w powiatach zwoleniskim i łosickim, a ich udział wyniósł odpowiednio 3,6% i 3,8%.

Wśród gmin województwa mazowieckiego odsetek par żyjących w związku niesformalizowanym zawierał się w przedziale od 2,0% (Rusinów) do 17,9% (Borkowice).

Co czwarta rodzina wyodrębniona w NSP 2021 to rodzina niepełna. Samotne matki z dziećmi stanowiły 20,9%, a samotni ojcowie z dziećmi 3,4% wszystkich spisanych rodzin. Ich liczba wzrosła w ciągu dziesięciu lat odpowiednio o 2,1% i 15,2%. W kraju 24,2% rodzin tworzyli samotni rodzice (20,7% – samotne matki, 3,5% – samotni ojcowie). Podobnie jak w 2011 r. większość rodzin niepełnych mieszkała w miastach (69,6%), przeciętnie tylko co trzecia samotna matka lub ojciec byli mieszkańcami wsi. Warto zwrócić uwagę na znaczny wzrost liczby ojców samotnie wychowujących dzieci – w miastach wyniósł on 12,1%, natomiast na wsi aż 22,1%.

Mapa 10. Udział rodzin niepełnych w liczbie rodzin ogółem w 2021 r.
 Map 10. Share of single-parent families in the total number of families in 2021

W nawiasach podano odpowiednio: liczbę powiatów, liczbę gmin.
 Numbers in parentheses are given respectively: number of powiats, number of gminas.

W porównaniu z danymi ze spisu w 2011 r. wzrost udziału rodzin niepełnych odnotowano w 33 powiatach, najwyższy w Ostrołęce (o 5,4 p. proc.) oraz w powiecie ostrowskim (o 5,1 p. proc.). W ośmiu powiatach odsetek samotnych rodziców spadł, najbardziej w powiecie grodziskim (o 3,5 p. proc.). Natomiast w powiecie warszawskim zachodnim udział rodzin niepełnych pozostał na tym samym poziomie.

W NSP 2021 najwyższym udziałem rodzin niepełnych wyróżniły się miasta na prawach powiatu Radom (29,5%) i Płock (28,3%). Najmniej samotnych rodziców w strukturze rodzin było w powiatach białobrzeskim (19,5%) i siedleckim (19,8%).

Wśród gmin w strukturze rodzin najwięcej matek i ojców samotnie wychowujących dzieci odnotowano w miastach Pionki i Żyrardów (po 31,4%), a najmniej w gminie wiejskiej Słupno (14,0%).

2.2. Rodziny z dziećmi w tym rodziny wielodzietne

2.2. Families with children including multi-child families

Jako **dziecko** określa się osobę w każdym wieku, która pozostaje w gospodarstwie domowym wraz z obojgiem lub jednym z rodziców. Do dzieci zalicza się również pasierbów oraz dzieci przysposobione.

Według wyników Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań 2021 liczba rodzin z dziećmi wyniosła 1 100,2 tys. stanowiąc 73,4% ogółu rodzin spisanych w województwie mazowieckim oraz 14,1% wszystkich rodzin z dziećmi w Polsce. W porównaniu z 2011 r. ich liczba była nieznacznie wyższa (o 0,5%), pomimo spadku w miastach (o 0,6%). Natomiast na wsi odnotowano wzrost na poziomie 2,3%. W kraju na przestrzeni dekady rodzin z dziećmi było mniej o 4,1%.

W 2021 r. w omawianej zbiorowości rodzin ponad połowa (53,4%) posiadała jedno dziecko, a 36,2% rodzin – dwoje dzieci. Tylko co dziesiąta rodzina to rodzina wielodzietna, czyli taka w której jest co najmniej 3 dzieci. Warto zaznaczyć, że na wsi odsetek rodzin wielodzietnych był prawie dwukrotnie wyższy niż w miastach (14,8% wobec 7,8%).

W ciągu dziesięciu lat wzrósł (o 2,0 p. proc.) odsetek rodzin z 2 dziećmi, przy jednoczesnym spadku pozostałych analizowanych typów rodzin, przy czym sytuacja zmieniała się różnie w zależności od miejsca zamieszkania. W miastach przybyło rodzin z 2 i z 3 dziećmi (odpowiednio o 1,7 p. proc. i o 0,3 p. proc.), natomiast na wsi wzrósł udział rodzin z 1 (o 1,5 p. proc.) i z 2 dziećmi (o 2,4 p. proc.). Rodzin największych (z 4 i więcej dzieci) ubyło w strukturze zarówno w miastach, jak i na wsi (odpowiednio o 0,1 p. proc. i o 2,2 p. proc.).

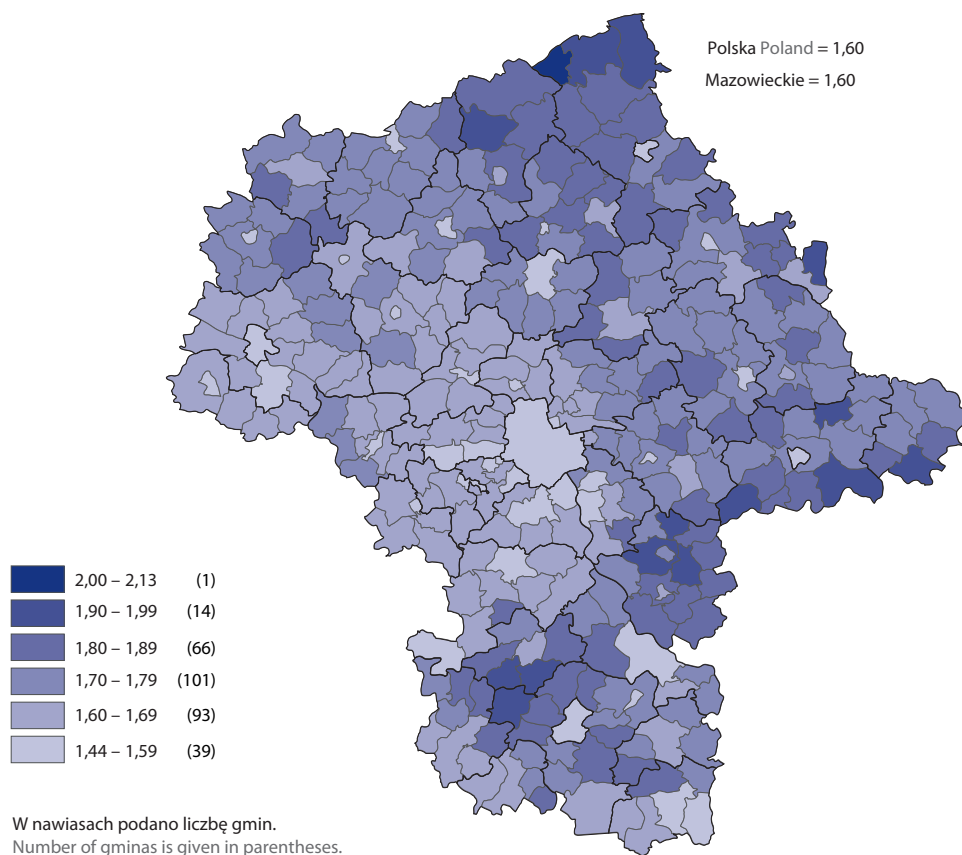
Tablica 7. Rodziny z dziećmi według liczby dzieci i miejsca zamieszkania
Table 7. Families by types and place of residence

Rodziny z dziećmi Families with children	Ogółem Total		Miasta Urban areas		Wieś Rural areas	
	2011	2021	2011	2021	2011	2021
w liczbach bezwzględnych in absolute figures						
Ogółem Total	1095235	1100221	691739	687458	403496	412763
Z 1 dzieckiem With 1 child	593849	587988	412891	396868	180958	191120
Z 2 dzieci With 2 children	374073	397958	226780	237284	147293	160674
Z 3 dzieci With 3 children	94544	90892	41907	43873	52637	47019
Z 4 i więcej dzieci With 4 and more children	32769	23383	10161	9433	22608	13950
struktura pionowa (w %) vertical structure (in %)						
Ogółem Total	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Z 1 dzieckiem With 1 child	54,2	53,4	59,7	57,7	44,8	46,3
Z 2 dzieci With 2 children	34,2	36,2	32,8	34,5	36,5	38,9
Z 3 dzieci With 3 children	8,6	8,3	6,1	6,4	13,0	11,4
Z 4 i więcej dzieci With 4 and more children	3,0	2,1	1,5	1,4	5,6	3,4

Przeciętna liczba dzieci w rodzinie kształtowała się na poziomie 1,60 (tak jak w kraju). Na wsi wskaźnik był wyższy (1,73) niż w miastach (1,52).

Najwyższą przeciętną liczbą dzieci w rodzinie charakteryzowała się gmina wiejska Czarnia (2,13), natomiast najmniejszą wartość wskaźnik osiągnął w miastach: Płock (1,44) oraz Gostynin i Warszawa (po 1,48).

Mapa 11. Przeciętna liczba dzieci w rodzinie w 2021 r.
Map 11. Average number of children in the family in 2021

2.3. Rodziny z dziećmi w wieku 0–24 lata na utrzymaniu

2.3. Families with dependent children aged 0–24 years

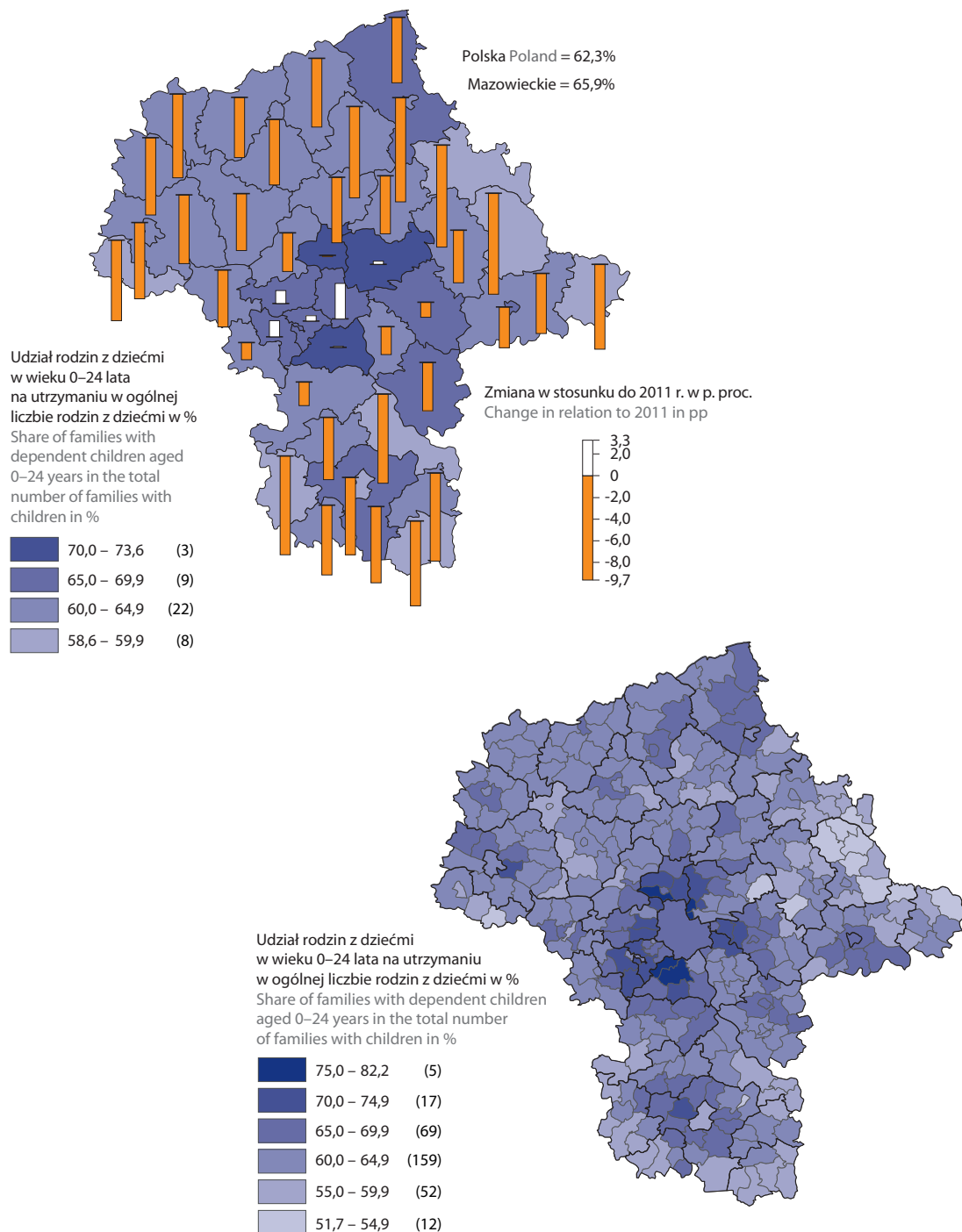
Dziecko do lat 24 pozostające na utrzymaniu jest to dziecko w wieku 0-24 lata, które nie posiada własnego źródła utrzymania i pozostaje na utrzymaniu innej osoby wchodzącej w skład gospodarstwa domowego.

Według NSP 2021 r. rodziny, które miały na utrzymaniu dzieci w wieku od 0 do 24 lat, stanowiły 65,9% wszystkich rodzin z dziećmi w województwie mazowieckim, a ich udział w ciągu ostatniej dekady spadł o 1,8 p. proc. (w kraju odpowiednio 62,3% i spadek o 4,8 p. proc.). Zmniejszyła się także o 0,9% (w kraju o ponad 10%) liczba dzieci poniżej 25 roku życia będących na utrzymaniu – z 1203,3 tys. w 2011 r. do 1192,9 tys. w 2021 r.

Wśród powiatów najwyższy odsetek rodzin z dziećmi w wieku 0–24 lata na utrzymaniu spisano w powiatach piaseczyńskim (73,6% ogółu rodzin z dziećmi) oraz wołomińskim (71,0%), natomiast najniższy w powiatach lipskim (58,6%) i sokołowskim (58,7%). Od poprzedniego spisu w 2011 r. udział takich rodzin zwiększył się w sześciu powiatach znajdujących się w sąsiedztwie Warszawy, w której odnotowano największy wzrost (o 3,3 p. proc.). W pozostałych powiatach województwa mazowieckiego odsetek rodzin z dziećmi poniżej 25 roku życia na utrzymaniu w ciągu 10 lat spadł, najbardziej w mieście Ostrołęka (o 9,7 p. proc.).

Wśród gmin omawiany wskaźnik przyjmował wartości od 82,2% (Lesznów) do 51,7% (Nur).

Mapa 12. Rodziny z dziećmi w wieku 0–24 lata na utrzymaniu w 2021 r.
 Map 12. Families with dependent children aged 0–24 years in 2021

W nawiasach podano odpowiednio: liczbę powiatów, liczbę gmin.
 Numbers in parentheses are given respectively: number of powiats, number of gminas.

Tablica 8. Rodziny z dziećmi w wieku 0–24 lata na utrzymaniu według typu rodziny i miejsca zamieszkania
 Table 8. Families with dependent children aged 0–24 years by type of family and place of residence

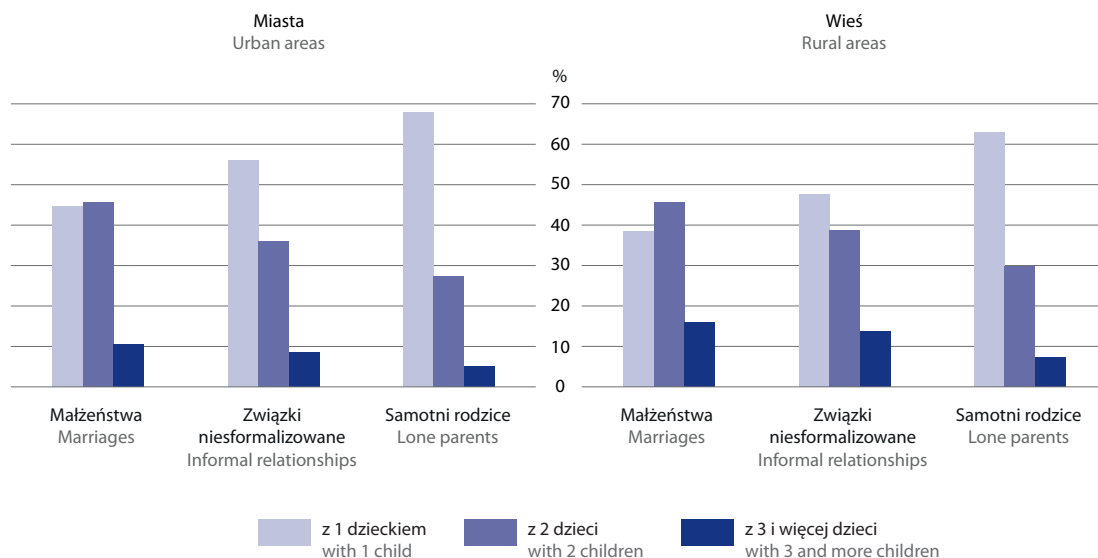
Typy rodzin z dziećmi Types of families with children	Ogółem Total		Miasta Urban areas		Wieś Rural areas	
	2011	2021	2011	2021	2011	2021
w liczbach bezwzględnych in absolute figures						
Ogółem Total	741874	725543	460753	454468	281121	271075
Małżeństwa Marriages	540686	482328	315277	281815	225409	200513
Związki niesformalizowane ^a Informal relationships ^a	18841	66159	14969	46531	3873	19628
Matki z dziećmi Lone mothers with children	160999	151889	115480	109107	45519	42782
Ojcowie z dziećmi Lone fathers with children	21348	25167	15027	17015	6321	8152
struktura pionowa (w %) vertical structure (in %)						
Ogółem Total	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Małżeństwa Marriages	72,9	66,5	68,4	62,0	80,2	74,0
Związki niesformalizowane ^a Informal relationships ^a	2,5	9,1	3,2	10,2	1,4	7,2
Matki z dziećmi Lone mothers with children	21,7	20,9	25,1	24,0	16,2	15,8
Ojcowie z dziećmi Lone fathers with children	2,9	3,5	3,3	3,7	2,2	3,0

^a W NSP 2011 w typologii rodzin kategoria ta była określana jako partnerzy z dziećmi lub bez dzieci.

^a In the 2021 Census, in the typology of families, this category was defined as partners with or without children.

Przeważającą grupę rodzin z dziećmi na utrzymaniu (66,5%) stanowiły małżeństwa, przy czym ich odsetek na wsi był o 12,0 p. proc. wyższy niż w miastach. Niezależnie od miejsca zamieszkania, w stosunku do NSP 2011 rodzin tego typu ubyło o 6,4 p. proc. (w miastach o 6,4 p. proc., a na wsi o 6,2 p. proc.). Mniej było również samotnych matek utrzymujących dzieci w wieku 0–24 lata (w 2011 r. – 21,7%, w 2021 r. – 20,9%). Nastąpił natomiast wzrost udziału, dość istotny (ponad 3,5-krotny), związków niesformalizowanych (z 2,5% do 9,1%) oraz samotnych ojców z dziećmi poniżej 25 lat na utrzymaniu (z 2,9% do 3,5%).

Wykres 5. Rodziny z dziećmi w wieku 0–24 lata na utrzymaniu według typów i liczby dzieci w 2021 r.
Chart 5. Families with dependent children aged 0–24 years by types and number of children in 2021

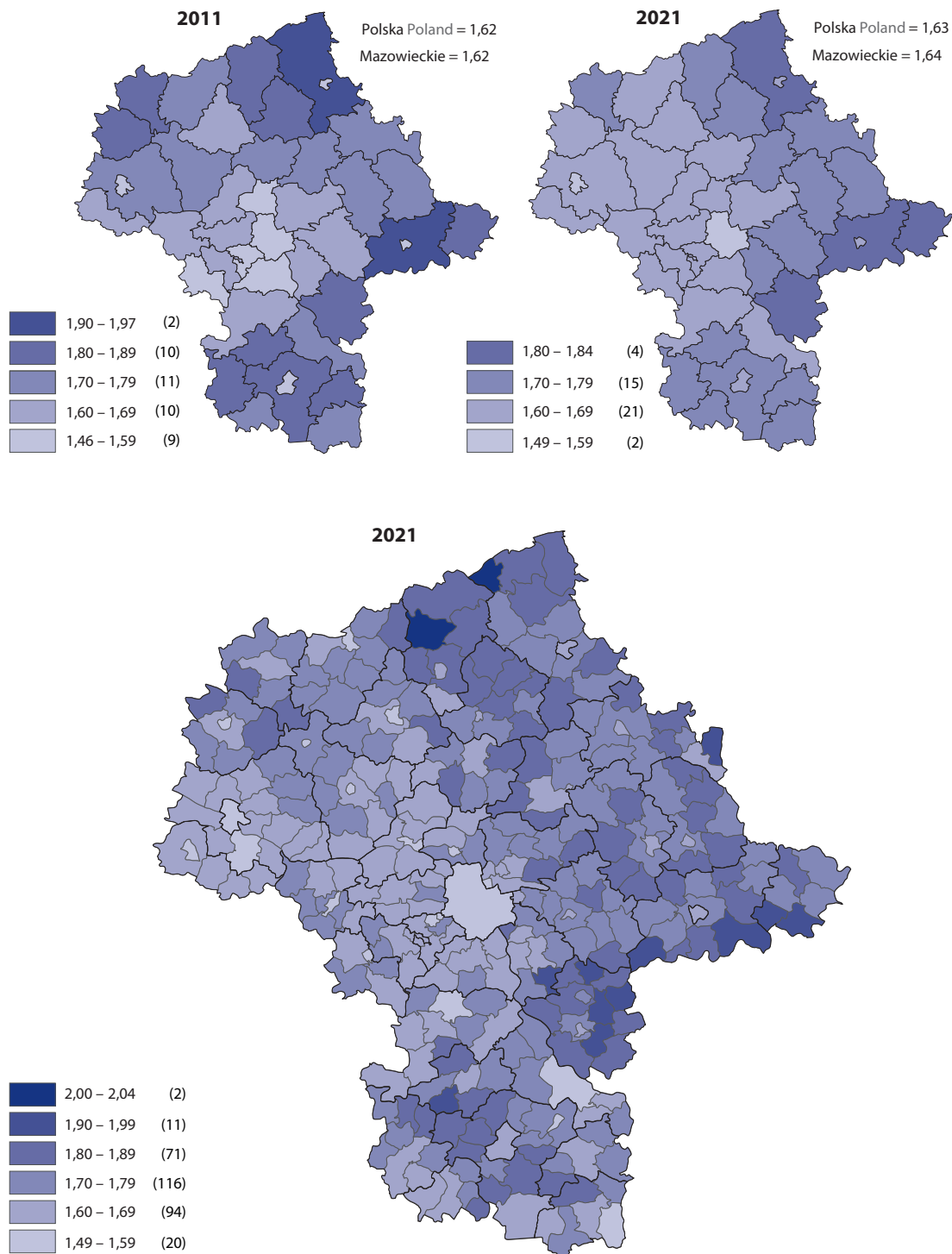

W 2021 r. niezależnie od miejsca zamieszkania w grupie rodzin z dziećmi na utrzymaniu, najczęściej były to rodziny z jednym (48,9%) lub dwojgiem dzieci (40,4%), przy czym na wsi ich udział (43,7% wobec 42,1%) był mniej zróżnicowany niż w miastach (52,0% wobec 39,3%). Wśród rodzin z dziećmi na utrzymaniu, rodziny z co najmniej trójką dzieci w wieku 0–24 lata na utrzymaniu stanowiły niespełna 11% – na wsi było ich o 5,6 p. proc. więcej niż w miastach (14,2% wobec 8,6%). Struktura ta była zróżnicowana w poszczególnych typach rodzin. Małżeństwa najczęściej miały na utrzymaniu dwoje dzieci (45,4% wszystkich małżeństw z dziećmi poniżej 25 roku życia na utrzymaniu). W przypadku pozostałych typów dominowały rodziny z jednym dzieckiem na utrzymaniu – w związkach niesformalizowanych 53,2%, a wśród samotnych rodziców (66,4%). Warto zaznaczyć, że w województwie mazowieckim najwyższy udział rodzin z co najmniej czwórką dzieci na utrzymaniu odnotowano wśród małżeństw (2,3%), inaczej niż w Polsce, gdzie najwięcej było ich wśród związków niesformalizowanych (2,5%).

Dzieci w wieku 0–24 lata pozostające na utrzymaniu rodzin stanowiły 67,8% (tyle co w 2011 r.) ogólnej liczby dzieci w rodzinach. Przeciętnie na rodzinę przypadało ich 1,64 (w miastach 1,59, na wsi 1,74). W kraju wartość wskaźnika była zbliżona i wyniosła 1,63.

W przekroju terytorialnym obserwuje się znaczne zróżnicowanie dzietności rodzin. Podobnie jak w 2011 r., w miastach, gdzie dominował model rodziny z 1 dzieckiem, przeciętna liczba dzieci w wieku poniżej 25 lat na utrzymaniu była niższa niż na terenach wiejskich. Można jednak zauważyć, że w ciągu dekady rozpiętość między powiatami o najwyższym i najniższym wskaźniku zmniejszyła się z 0,51 do 0,35 (1,97 w ostrołęckim wobec 1,46 w m.st. Warszawie w 2011 r.; 1,84 w garwolińskim wobec 1,49 w m. Płocku w 2021 r.). Wśród gmin największą przeciętną liczbą dzieci w wieku 0–24 lata na utrzymaniu w 2021 r. charakteryzowała się Czarnia (2,04) oraz Krzynowłoga Mała (2,01). Natomiast najmniejsza wartość, obok m. Płocka, wystąpiła w gminie miejskiej Gostynin (1,53).

Mapa 13. Przeciętna liczba dzieci w wieku 0-24 lata na utrzymaniu
 Map 13. Average number of dependent children aged 0–24 years

W nawiasach podano odpowiednio: liczbę powiatów, liczbę gmin.
 Numbers in parentheses are given respectively: number of powiats, number of gminas.

2.4. Rodziny niepełne z dziećmi w wieku 0–24 lata na utrzymaniu

2.4. Single-parent families with dependent children aged 0–24 years

Podobnie jak w całej populacji rodzin, wśród rodzin niepełnych wyróżnia się rodziny posiadające dzieci w wieku 0–24 lata na utrzymaniu oraz bez takich dzieci. W 2021 r. liczba samotnych matek i ojców, którzy utrzymywali przynajmniej jedno dziecko w tym wieku stanowiła mniej niż połowę – 48,7% wszystkich rodzin niepełnych (w kraju 46,6%). Pozostali samotni rodzice stanowili rodzinę z dziećmi, które albo miały mniej niż 25 lat i własne źródło utrzymania, albo były starsze.

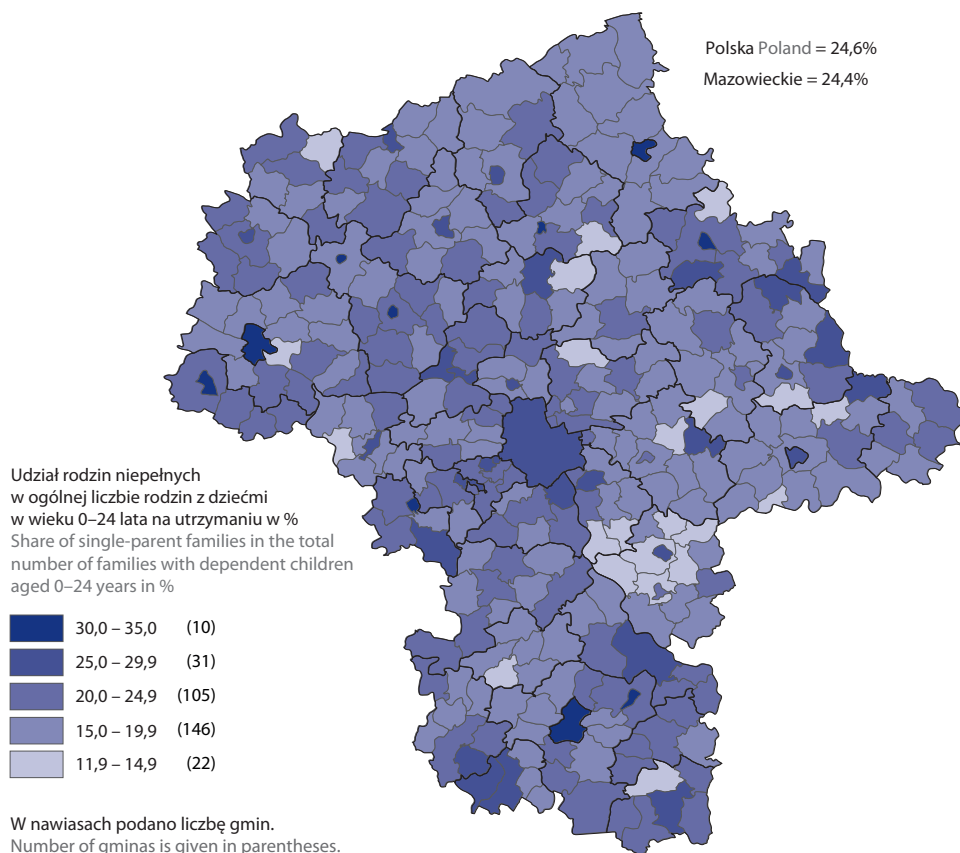
Tablica 9. Rodziny niepełne z dziećmi i bez dzieci w wieku 0–24 lata pozostającymi na utrzymaniu
Table 9. Single-parent families with and without dependent children aged 0–24 years

Wyszczególnienie Specification	Ogółem Total			Miasta Urban areas			Wieś Rural areas		
	liczba rodzin number of families	bez dzieci do lat 24 na utrzymaniu without dependent children aged up to 24	z dziećmi do lat 24 na utrzymaniu with dependent children aged up to 24	liczba rodzin number of families	bez dzieci do lat 24 na utrzymaniu without dependent children aged up to 24	z dziećmi do lat 24 na utrzymaniu with dependent children aged up to 24	liczba rodzin number of families	bez dzieci do lat 24 na utrzymaniu without dependent children aged up to 24	z dziećmi do lat 24 na utrzymaniu with dependent children aged up to 24
w liczbach bezwzględnych in absolute figures									
2011	350548	168201	182347	244327	113820	130507	106221	54381	51840
2021	363811	186755	177056	253036	126914	126122	110775	59841	50934
struktura pozioma (w %) horizontal structure (in %)									
2011	100,0	48,0	52,0	100,0	46,6	53,4	100,0	51,2	48,8
2021	100,0	51,3	48,7	100,0	50,2	49,8	100,0	54,0	46,0

Według wyników NSP 2021 w województwie mazowieckim było 177,1 tys. rodzin niepełnych z dziećmi w wieku 0–24 lata na utrzymaniu, co stanowiło 24,4% wszystkich rodzin z dziećmi na utrzymaniu. Niezależnie od miejsca zamieszkania, liczba samotnych rodziców utrzymujących dzieci poniżej 25 roku życia była niższa w stosunku do 2011 r. – w miastach o 3,4%, na wsi o 1,7%, przy czym spadek dotyczył samotnych matek, natomiast liczba samotnych ojców znacznie wzrosła, zwłaszcza na wsi, gdzie było ich blisko 30% więcej niż 10 lat wcześniej. W kraju liczba rodzin była mniejsza w stosunku do 2011 r. w miastach o 9,9%, a na wsi o 1,6%.

W 2021 r. wśród gmin najwyższy odsetek samotnych matek i ojców z dziećmi poniżej 25 roku życia na utrzymaniu w ogólnej liczbie rodzin z dziećmi na utrzymaniu zanotowano w miastach Pionki (35,0%) oraz Żyrardów (34,5%), natomiast najmniej w gminie wiejskiej Radzanów w powiecie białobrzeskim (11,9%).

Mapa 14. Rodziny niepełne z dziećmi w wieku 0–24 lata na utrzymaniu w 2021 r.
 Map 14. Single-parent families with dependent children aged 0–24 years in 2021

2.5. Rodziny wielodzietne z dziećmi w wieku 0–24 lata na utrzymaniu

2.5. Multi-child families with dependent children aged 0–24 years

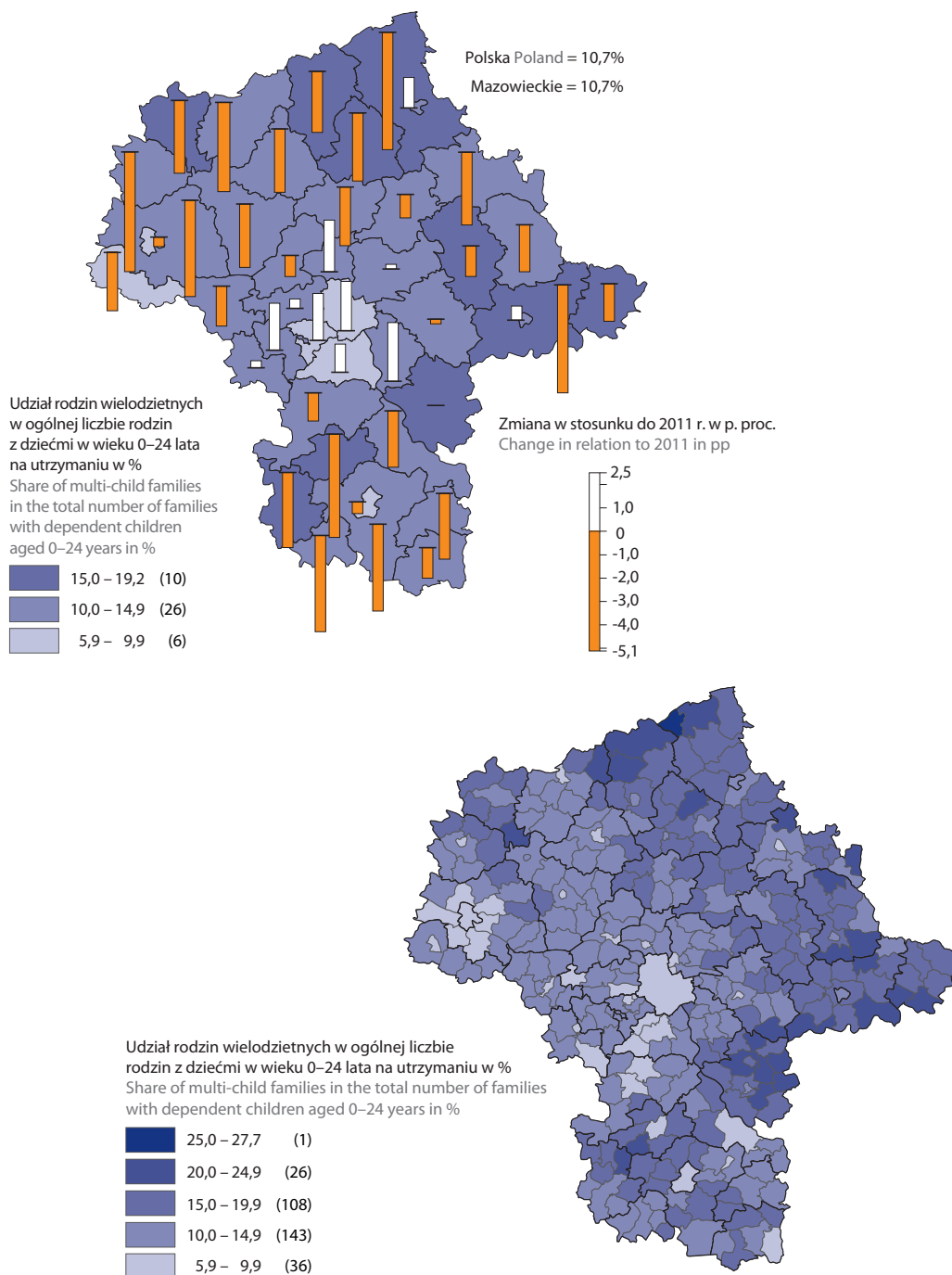
Wśród wyodrębnionych w oparciu o wyniki spisu z 2021 r. rodzin wielodzietnych, 68,0% z nich posiadało przynajmniej troje dzieci poniżej 25 roku życia na utrzymaniu. W sumie było ich 77,7 tys., tj. o 5,4% mniej niż w NSP 2011. Stanowiły one 10,7% (tak jak w kraju) wszystkich rodzin z dziećmi w wieku 0–24 lata na utrzymaniu. W miastach mieszkało 39,2 tys. (50,5%) rodzin wielodzietnych, a ich liczba wzrosła w ciągu dekady o 15,9%. Natomiast na wsi odnotowano spadek o 20,3% – z 48,3 tys. do 38,5 tys. takich rodzin. Na poziomie kraju zaobserwowano, że liczba rodzin wielodzietnych z trojgiem lub więcej dzieci na utrzymaniu była mniejsza w stosunku do 2011 r. zarówno w miastach (o 8,6%), jak i na wsi (o 22,6%).

Wśród rodzin z co najmniej trojgiem dzieci na utrzymaniu, 18,3% utrzymywało 4 i więcej dzieci, przy czym odsetek ten był o 3,2 p. proc. wyższy na wsi niż w miastach (19,9% wobec 16,7%). W ciągu 10 lat udział tych rodzin zmniejszył się, przy czym ta niekorzystna zmiana dotyczyła w znacznie większym stopniu wsi niż miast (spadek odpowiednio o 8,1 p. proc i o 2,0 p. proc.).

W 2021 r. udział rodzin wielodzietnych wśród rodzin utrzymujących dzieci w wieku 0–24 lata był mocno zróżnicowany terytorialnie. Najwyższe wartości wskaźnika odnotowano w powiatach garwolińskim (19,2%) i łosickim (18,0%), natomiast najniższe w miastach na prawach powiatu Płocku (5,9%) i Warszawie (7,9%). Warto jednak zauważyć, że stolicę charakteryzował jeden z największych (o 2,1 p. proc), obok powiatów otwockiego (o 2,5 p. proc.) i legionowskiego (o 2,2 p. proc.), przyrostów udziału rodzin utrzymujących co najmniej troje dzieci. Natomiast w powiatach sierpeckim i ostrołęckim odnotowano największy w stosunku do 2011 r. spadek odsetka takich rodzin (odpowiednio o 5,1 p. proc i 5,0 p. proc.).

Na poziomie gmin odsetek rodzin z trojgiem i więcej dzieci największy był w gminie wiejskiej Czarnia (27,7%) i Krzynowłoga Mała (24,8%), natomiast najmniejsze wartości osiągnął w miastach Płocku (5,9%) oraz Gostyninie (7,2%).

Mapa 15. Rodziny z 3 i więcej dzieci w wieku 0–24 lata na utrzymaniu w 2021 r.
Map 15. Families with 3 or more dependent children aged 0–24 years in 2021

W nawiasach podano odpowiednio: liczbę powiatów, liczbę gmin.
Numbers in parentheses are given respectively: number of powiats, number of gminas.

Uwagi ogólne

1. Podstawa prawna, termin i zakres spisu ludności i mieszkań 2021

Ramy tematyki narodowego spisu powszechnego ludności i mieszkań w 2021 r., zakres, forma, tryb, granice obowiązków statystycznych określone zostały w następujących aktach prawnych:

- ustawa z dnia 9 sierpnia 2019 r. o narodowym spisie powszechnym ludności i mieszkań w 2021 r. (Dz. U. z 2019 r. poz. 1775, z 2020 r. poz. 1486, z 2021 r. poz. 615 i 1143), dalej: ustawa o NSP 2021;
- ustawa z dnia 29 czerwca 1995 r. o statystyce publicznej (Dz. U. z 2021 r. poz. 955);
- rozporządzenie (WE) Parlamentu Europejskiego i Rady nr 763/2008 z dnia 9 lipca 2008 r. w sprawie spisów powszechnych ludności i mieszkań (Dz. Urz. UE L 218 z 13.8.2008, str. 14);
- rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/679 z dnia 27 kwietnia 2016 r. w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych i w sprawie swobodnego przepływu takich danych oraz uchylenia dyrektywy 95/46/WE (Dz. Urz. UE L 119 z 4.5.2016, str. 1) w zakresie zasad przetwarzania danych osobowych;
- rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 223/2009 z dnia 11 marca 2009 r. w sprawie statystyki europejskiej oraz uchylające rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (WE, Euratom) nr 1101/2008 w sprawie przekazywania do Urzędu Statystycznego Wspólnot Europejskich danych statystycznych objętych zasadą poufności, rozporządzenie Rady (WE) nr 322/97 w sprawie statystyk Wspólnoty oraz decyzję Rady 89/382/EWG, Euratom w sprawie ustanowienia Komitetu ds. Programów Statystycznych Wspólnot Europejskich (Tekst mający znaczenie dla EOG i Szwajcarii) (Dz. Urz. L 87 z 31.3.2009, str. 164), w zakresie zasad opracowywania, tworzenia i rozpowszechniania statystyk oraz poufności informacji statystycznych.

Zgodnie z zapisami ustawy o NSP 2021, spis ludności i mieszkań realizowany był w terminie od 1 kwietnia do 30 września 2021 r., według stanu na dzień 31 marca 2021 r.

W części Aktywność ekonomiczna – dotyczącej aktywności bieżącej – okresem referencyjnym był dodatkowo tydzień kończący się w dniu referencyjnym badania (tj. okres od 25 do 31 marca 2021 r.).

Narodowy spis powszechny ludności i mieszkań 2021 realizowany był jako badanie pełne i obejmował:

- osoby fizyczne stale zamieszkałe i czasowo przebywające w mieszkaniach, budynkach i innych zamieszkałych pomieszczeniach niebędących mieszkaniami – dotyczyło to również osób czasowo lub na stałe przebywających za granicą, jeśli nie wymeldowały się z pobytu stałego w Polsce;
- osoby fizyczne niemające miejsca zamieszkania;
- mieszkania, budynki, obiekty zbiorowego zakwaterowania oraz zamieszkałe pomieszczenia niebędące mieszkaniami.

Spis nie obejmował:

- szefów oraz cudzoziemskiego personelu przedstawicielstw dyplomatycznych i urzędów konsularnych państw obcych, członków ich rodzin oraz innych osób korzystających z przywilejów i immunitetów na mocy ustaw, umów międzynarodowych lub powszechnie uznanych zwyczajów międzynarodowych;
- mieszkań, budynków, obiektów oraz pomieszczeń będących własnością przedstawicielstw dyplomatycznych i urzędów konsularnych państw obcych.

2. Podstawowe cele spisu

Najważniejszymi założonymi celami spisu powszechnego ludności i mieszkań są:

- 1) zaspokojenie potrzeb informacyjnych kraju, zwłaszcza zebranie informacji, których nie można uzyskać z innych źródeł, w szczególności ze źródeł administracyjnych;
- 2) dostarczenie informacji na poziomie jednostek podstawowego podziału administracyjnego kraju;
- 3) zaprezentowanie zmian w liczbie ludności i zasobach mieszkaniowych w porównaniu z wynikami poprzedniego spisu (NSP 2011), wraz z szeroką charakterystyką zarówno poszczególnych zbiorowości, jak i przebiegu podstawowych procesów, w tym: o stanie i strukturze demograficzno-społecznej i ekonomicznej ludności, gospodarstw domowych i rodzin zamieszkujących lub przebywających w Polsce, o rozmiarach i kierunkach mobilności ludności, aktywności ekonomicznej, a także o rozmiarach zasobów mieszkaniowych, ich jakości oraz efektywnym wykorzystaniu;
- 4) zebranie informacji niezbędnych do realizacji zobowiązań międzynarodowych Polski wobec Unii Europejskiej oraz ONZ;
- 5) dostarczenie danych statystycznych na potrzeby tworzenia i aktualizacji operatów zarówno dla ustalania stanu i struktury ludności według cech demograficznych, społecznych i ekonomicznych, jak i losowania prób do badań reprezentacyjnych prowadzonych w latach pospisowych w gospodarstwach domowych.

3. Zakres tematyczny spisu

Przy ustalaniu zakresu przedmiotowego spisu ludności i mieszkań 2021 została przeprowadzona analiza wykorzystania wyników poprzedniego spisu oraz analiza nowych potrzeb informacyjnych. Brano również pod uwagę możliwości pozyskania tych informacji z innych źródeł, przede wszystkim z systemów informacyjnych administracji publicznej, a także konieczność zachowania w czasie pełnej porównywalności danych oraz zobowiązania międzynarodowe określone w rozporządzeniu nr 763/2008.

Na przełomie 2016 i 2017 roku zostały przeprowadzone konsultacje społeczne, w których zbierano uwagi i zapotrzebowanie na dane spisowe od urzędów centralnych i terenowych, samorządów, ośrodków badawczych, organizacji narodowościowych i instytucji wyznaniowych.

W wyniku tych prac ustalono następujące tematy badawcze:

- 1) Geograficzna charakterystyka ludności – miejsce zamieszkania;
- 2) Demograficzna charakterystyka osób – płeć, wiek, stan cywilny, pozostawanie w związku niesformalizowanym, kraj urodzenia, kraj obywatelstwa;
- 3) Gospodarstwa domowe i rodziny – wielkość i skład gospodarstwa domowego i rodziny, rodziny biologiczne, rodziny niepełne, pozycja osób w gospodarstwie domowym i rodzinie;
- 4) Wykształcenie – poziom wykształcenia;
- 5) Niepełnosprawność biologiczna i prawna;
- 6) Migracje wewnętrzne i zagraniczne, w tym emigracja i imigracja czasowa, kraj poprzedniego zamieszkania; kraj wyjazdu, fakt zamieszkania kiedykolwiek za granicą; miejsce zamieszkania rok przed spisem;
- 7) Narodowość i język używany w domu;
- 8) Wyznanie – przynależność do kościoła lub związku wyznaniowego;
- 9) Ekonomiczna charakterystyka osób, w tym: bieżąca aktywność ekonomiczna – pracujący, bezrobotni, bierni zawodowo, charakterystyka zawodowa pracujących;
- 10) Źródło utrzymania osób;
- 11) Dojazdy do pracy.

Z zakresu tematyki mieszkaniowej ujęto w spisie następujące zagadnienia:

- 1) Rodzaj zamieszkanym pomieszczeń;
- 2) Charakterystyka mieszkań, w tym status zamieszkania mieszkania (zamieszkane, niezamieszkane), tytuł prawny do zajmowanego mieszkania, własność mieszkania, wielkość mieszkania, w tym: liczba izb oraz powierzchnia użytkowa mieszkań, wyposażenie w instalacje sanitarno-techniczne, sposób ogrzewania mieszkania oraz rodzaj stosowanego paliwa/źródła energii stosowanego do ogrzewania mieszkania (dotyczy mieszkań zamieszkanym);
- 3) Charakterystyka budynków z lokalami mieszkalnymi, w tym: rodzaj budynku, forma własności budynku, liczba mieszkań w budynku, rok oddania do użytku, wyposażenie budynków w urządzenie techniczne (wodociąg, kanalizacja, gaz z sieci, centralne ogrzewanie).

4. Źródła danych

4.1. Rejestry administracyjne i systemy informacyjne

Zakres informacyjny powszechnego spisu ludności i mieszkań 2021 został zebrany o całej populacji podlegającej badaniu metodą mieszaną, tzn. z rejestrów administracyjnych oraz danych zebranych bezpośrednio od respondentów przy pomocy elektronicznego formularza spisowego z wykorzystaniem samospisu internetowego, wywiadu telefonicznego i wywiadu z udziałem rachmistrza spisowego.

W NSP 2021 wykorzystanych zostało ok. 35 głównych rejestrów i systemów informacyjnych. Jako priorytetowe należy wymienić: Powszechny Elektroniczny System Ewidencji Ludności oraz gminne zbiory meldunkowe w zakresie danych o ludności; zbiory danych z systemu ZUS dotyczące płatników składek, osób ubezpieczonych oraz osób pobierających emeryturę lub rentę, świadczenie lub zasiłek przedemerytalny, rentę socjalną, świadczenia pieniężne wypłacane samoistnie; Centralny Wykaz Ubezpieczonych (NFZ) – w zakresie danych o osobach objętych systemem ubezpieczeń zdrowotnych; Ewidencja gruntów i budynków, Państwowy rejestr granic i powierzchni jednostek podziału terytorialnego państwa – w zakresie danych o budynkach i lokalach; Krajowy Rejestr Urzędowy Podziału Terytorialnego Kraju, a także dane z Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych, KRUS-u, Systemu Pobyt (UDsC), systemu POL-on (zintegrowany system informacji o nauce i szkolnictwie wyższym), Systemu Informacji Oświatowej (SIO), z systemów informacyjnych powiatowych urzędów pracy o osobach bezrobotnych i o osobach poszukujących pracy; dane z systemów pomocy społecznej o świadczeniobiorcach oraz o osobach ubiegających się o przyznanie świadczeń.

Dodatkowo zastosowanie znalazły dane pochodzące z pozaadministracyjnych źródeł, tj. od: operatorów publicznych sieci telekomunikacyjnych, przedsiębiorców prowadzących sprzedaż i dystrybucję energii elektrycznej, podmiotów prowadzących działalność w zakresie zbiorowego odprowadzania ścieków i zbiorowego zaopatrzenia w wodę, w zakresie dystrybucji lub obrotu paliwami gazowymi, w zakresie przesyłu i wytwarzania energii cieplnej, dla których odbiorcą końcowym dokonującym zakupu są gospodarstwa domowe.

Uznano, że zakwalifikowane rejestry i systemy administracyjne zostaną wykorzystane jako:

- a) bezpośrednie źródło danych;
- b) źródło informacji do utworzenia wykazu podmiotów objętych spisem (wykaz osobowo-adresowo-mieszkaniowy);
- c) źródło informacji do imputacji, szacowania danych, porównań i określenia jakości danych.

4.2. Elektroniczny formularz spisowy

W spisie 2021 wykorzystywano formularz dostępny wyłącznie w formie elektronicznej.

Była to interaktywna aplikacja składająca się z kilku części: dane osoby (z którą przeprowadzany był spis lub która dokonywała samospisu), ustalenie adresu zamieszkania osoby, osoby w mieszkaniu/pomieszczeniu niebędącym mieszkaniem/obiekcie zbiorowego zakwaterowania, osoby przebywające za granicą, relacje rodzinne, kwestionariusze osobowe zawierające pytania z zakresu charakterystyki demograficzno-społecznej, migracyjnej, narodowo-etnicznej, wyznaniowej i dotyczące aktywności ekonomicznej osób oraz kwestionariusz mieszkaniowy zawierający pytania w zakresie opisu mieszkania i budynku.

Przyjęto zasadę, że osoba dorosła, która jako pierwsza zalogowała się do aplikacji spisowej, podawała informacje o mieszkaniu i wszystkich osobach w nim zamieszkałych, ustalała skład osobowy mieszkania, określała relacje rodzinne pomiędzy osobami. Następnie wypełniane były kwestionariusze osobowe osób zamieszkałych pod danym adresem.

Formularz elektroniczny wsparty był słownikami:

- a) miejscowości – miejscowość, województwo, powiat, gmina;
- b) krajów zamieszkania;
- c) krajów urodzenia;
- d) krajów obywatelstwa;
- e) etnonimów z możliwością otwartego zapisu tekstowego;
- f) języków z możliwością otwartego zapisu tekstowego;
- g) wyznań z możliwością otwartego zapisu tekstowego;
- h) rodzajów paliwa i źródeł energii – do określenia sposobu ogrzewania mieszkania;
- i) zawodów i specjalności. Słownik ten co do formy opierał się głównie na zawodach (grupach zawodów) opisanych w Klasyfikacji Zawodów i Specjalności (KZiS) na trzech lub czterech znakach. Słownik uzupełniono o zawody z KZiS występujące na sześciu znakach, które dobrze reprezentowały zbiorczą, czteroznakową grupę zawodów. W ograniczonej mierze wykorzystane zostały również popularne synonimy często używane w mowie potocznej;
- j) rodzajów działalności nierolniczej. Słownik został oparty na grupach rodzajów działalności oznaczonych w PKD 2007 trzema cyframi. Dokonano także uzupełnienia o niektóre nazwy klas, a także nieliczne synonimy rodzajów działalności występujące w mowie potocznej.

Aplikacja spisowa została również przystosowana na potrzeby osób z niepełnosprawnościami. Osoby głuche i głuchonieme miały możliwość skorzystania z internetowej aplikacji do samospisu, która spełniała normy WCAG 2.0 (wytycznych dotyczących dostępności treści internetowych).

Osoby, które nie miały dostępu do Internetu mogły skorzystać z miejsc spisowych w najbliższym urzędzie gminy, gdzie – zgodnie z ustawą z dnia 19 sierpnia 2011 r. o języku migowym i innych środkach komunikowania się – była zapewniona obsługa również w języku migowym.

Przygotowano 4 wersje językowe aplikacji spisowej. Oprócz języka polskiego aplikacja była dostępna w języku angielskim, rosyjskim i ukraińskim.

Przygotowana została także odrębna aplikacja elektroniczna w celu realizacji spisu ludności w obiektach zbiorowego zakwaterowania. Dane o osobach przebywających w obiektach zbiorowego zakwaterowania przekazywali zarządzający tymi obiektami, w zakresie posiadanej dokumentacji. Aplikacja zawierała podstawowe informacje o typie obiektu i osobach w nim przebywających. Uzupełniająco i niezależnie, osoby przebywające w obiektach zbiorowego zakwaterowania mogły samodzielnie przekazywać dane na swój temat poprzez samospis internetowy lub na żądanie poprzez wywiad telefoniczny.

5. Wybrane pojęcia i definicje spisowe

W rozdziale zaprezentowane zostały pojęcia i definicje spisowe, niezbędne do właściwej interpretacji wyników spisu 2021 w zakresie gospodarstw domowych i rodzin oraz ich charakterystyki demograficznej.

Na podstawie wyników NSP 2021 zostały wyodrębnione następujące kategorie ludności:

1. Ludność według definicji krajowej;
2. Rezydenci (ludność rezydująca).

We wszystkich tablicach publikacji informacje dotyczą kategorii ludności według definicji krajowej, dalej określanej jako „ludność”.

Ludność według definicji krajowej. Kategoria ta – z punktu widzenia mieszkańców gminy, tj. najmniejszej jednostki podziału administracyjnego kraju – obejmuje następujące grupy:

1. Osoby mieszkające stale (stali mieszkańcy) – są to osoby, które w spisie zadeklarowały, że dana gmina jest ich stałym miejscem zamieszkania (bez względu czy są tam zameldowane na pobyt stały czy nie) oraz – w momencie spisu:
 - a) były obecne (mieszkały w gminie),
 - b) były nieobecne, ale ich nieobecność trwała krócej niż 3 miesiące,
 - c) były nieobecne dłużej niż 3 miesiące, ale ich nieobecność wynikała z powodu m.in:
 - przebywania w zakładzie karnym lub śledczym,
 - pobytu za granicą.
2. Osoby przebywające czasowo dłużej niż 3 miesiące. Dotyczy osób, które w spisie zadeklarowały, że ich stałym miejscem zamieszkania jest inna gmina w kraju, natomiast w miejscu/gminie spisania przebywały czasowo (dłużej niż 3 miesiące) z następujących powodów: nauka, praca, warunki rodzinne lub mieszkaniowe, leczenie lub rehabilitacja, przebywanie w domu opieki.

Do kategorii ludności danej gminy nie były zaliczane osoby przybyłe z zagranicy na pobyt czasowy, tj. takie, które nie posiadały stałego pobytu w Polsce. Kategoria nie ujmuje też stałych mieszkańców danej gminy, którzy w momencie spisu przebywali poza gminą dłużej niż 3 miesiące z przyczyn innych niż przebywanie w zakładzie karnym (śledczym) lub pobyt za granicą, tj. osób które przebywały czasowo w innej gminie kraju (zgodnie z przyjętą definicją zostali tam ujęci jako ludność według definicji krajowej). Analogicznie wyodrębniana jest ludność dla poszczególnych miejscowości statystycznych.

Ludność rezydująca (rezydenci). Do rezydentów z punktu widzenia mieszkańców gminy zalicza się:

- a) stałych mieszkańców, z wyjątkiem osób przebywających poza miejscem zamieszkania (gminą) przez okres co najmniej 12 miesięcy – bez względu na ich miejsce przebywania (w kraju czy za granicą). Wyjątek stanowią polscy dyplomaci na placówkach oraz żołnierze stacjonujący na zagranicznych misjach wojskowych, którzy – mimo przebywania za granicą – zostali zaliczeni do stałych mieszkańców Polski (zgodnie z rekomendacjami EKG ONZ oraz Unii Europejskiej);
- b) osoby mieszkające czasowo w gminie przez okres co najmniej 12 miesięcy, przybyłe z innego miejsca w kraju lub z zagranicy (cudzoziemcy bez stałego pobytu w Polsce).

Jako kryterium przemieszczania się ludności przy wyodrębnianiu kategorii rezydentów przyjęto (podobnie jak dla ludności według definicji krajowej): naukę, pracę, warunki rodzinne i mieszkaniowe, leczenie i rehabilitację, pobyt w domu opieki. Oznacza to, że osoby przebywające np. w zakładach karnych czy aresztach – bez względu na czas nieobecności – są zaliczane do rezydentów miejscowości, w których zamieszkiwali przed jej „przymusowym” opuszczeniem.

Wiek osób określa się liczbą lat ukończonych ustaloną poprzez porównanie pełnej daty urodzenia z datą przeprowadzenia spisu (tzw. momentem krytycznym, tj. 31 marca 2021 r.).

Ekonomiczne grupy wieku. Przez ludność w wieku produkcyjnym rozumie się ludność w wieku zdolności do pracy. Dla mężczyzn przyjęto wiek 18–64 lata, dla kobiet – 18–59 lat. Wśród ludności w wieku produkcyjnym wyróżnia się ludność w wieku mobilnym, tj. w wieku 18–44 lata i niemobilnym, tj. mężczyźni – 45–64 lata, kobiety – 45–59 lat. Przez ludność w wieku nieprodukcyjnym rozumie się ludność w wieku przedprodukcyjnym, tj. do 17 lat oraz ludność w wieku poprodukcyjnym, tj. mężczyźni – 65 lat i więcej, kobiety – 60 lat i więcej.

Stan cywilny to sytuacja prawna osoby określona na podstawie odpowiednich aktów stanu cywilnego. Zgodnie z prawem polskim występują cztery kategorie stanu cywilnego:

- kawaler, panna – osoby, które nigdy nie pozostawały w prawnym związku małżeńskim,
- żonaty, zamężna – osoby, których związek małżeński został zawarty zgodnie z prawem świeckim,
- wdowiec, wdowa – osoby, których prawne małżeństwo przestało istnieć z powodu śmierci współmałżonka,
- rozwiedziony, rozwiedziona – osoby, których małżeństwo zostało rozwiązane orzeczeniem sądu.

Gospodarstwa domowe i Rodziny

W spisach powszechnych ludności i mieszkań do wyodrębnienia gospodarstw domowych państwa członkowskie stosują kryterium „wspólnego utrzymywania się” lub, gdy jest to niemożliwe, koncepcję „jednostki mieszkaniowej”.

W NSP 2021 przyjęto koncepcję mieszkaniową gospodarstwa domowego, według której wszystkie osoby mieszkające w jednym mieszkaniu (spokrewnione lub niespokrewnione) są uważane za członków tego samego gospodarstwa domowego.

Wielkość gospodarstwa domowego

Wykorzystując informacje o liczbie osób mieszkających w mieszkaniu wyodrębniono następujące kategorie gospodarstw domowych:

- 1-osobowe;
- 2 osobowe;
- 3-osobowe;
- 4-osobowe;
- 5 i więcej osobowe.

Pokoleniowe grupy wieku

W gospodarstwach domowych wyróżniono grupy pokoleniowe: osoby młode (tj. w wieku 0-29 lat), w średnim wieku (30-59 lat) i starsze (w wieku 60 lat i więcej).

Pozycja osoby w gospodarstwie domowym

Każdej osobie określona została pozycja osoby w gospodarstwie domowym:

1. Osoby mieszkające w gospodarstwie domowym – kategoria obejmująca:
 - a) osoby w rodzinie biologicznej należące do gospodarstwa domowego, w którym znajduje się rodzina biologiczna, której są członkami. Ze względu na typ rodziny biologicznej wyróżniono:
 - osoby w związkach małżeńskich;
 - osoby w związkach niesformalizowanych;
 - samotnych rodziców;
 - synów/córki. Pojęcie „synowie/córki” pokrywa się z definicją pojęcia „dziecko”. Dziecko (syn/córka) to biologiczny lub przysposobiony syn, biologiczna lub przysposobiona córka, pasierb lub pasierbica (niezależnie od wieku i stanu cywilnego), mający(-a) miejsce zamieszkania

w gospodarstwie domowym co najmniej jednego z rodziców, nieposiadające partnera ani własnych dzieci w tym samym gospodarstwie domowym. Nie uwzględnia się dzieci w rodzinie zastępczej. Syn lub córka mieszkające z małżonkiem, partnerem w związku niesformalizowanych lub z jednym lub większą liczbą własnych dzieci, nie jest uważany(-a) za dziecko.

- b) osoby poza rodziną biologiczną należące do nierodzinnych gospodarstw domowych lub do rodzinnych gospodarstw domowych, jeżeli nie są członkami żadnej rodziny biologicznej w tym gospodarstwie domowym. W ramach tej kategorii wyróżniono osoby:
- mieszkające samotnie (w gospodarstwach domowych nierodzinnych jednoosobowych);
 - mieszkające z innymi osobami (w gospodarstwach domowych nierodzinnych wieloosobowych oraz w gospodarstwach domowych rodzinnych nie będące członkami żadnej rodziny biologicznej).

2. Osoby niemieszkające w gospodarstwie domowym – kategoria obejmująca:

- osoby w obiektach zbiorowego zakwaterowania;
- osoby bezdomne.

Typ gospodarstwa domowego

Wykorzystując informacje o pozycji osoby w gospodarstwie domowym, liczbie osób w gospodarstwie oraz liczbie i wieku dzieci w rodzinie – wyodrębniono następujące kategorie gospodarstw domowych:

1. Rodzinne gospodarstwa domowe
 - jednorodzinne;
 - dwurodzinne;
 - trzy i więcej rodzinne.
2. Nierodzinne gospodarstwa domowe
 - jednoosobowe;
 - wieloosobowe.

W NSP 2021 wśród osób wspólnie mieszkających wyodrębnione zostały rodziny. Podstawową informacją, która umożliwia wyodrębnienie rodzin biologicznych, jest ustalenie stopnia pokrewieństwa w stosunku do określonej osoby oraz wskazanie dla każdej osoby jej współmałżonka i rodziców (jeżeli takie osoby zamieszkują wspólnie).

Rodzina biologiczna (nuklearna) definiowana jest jako dwie lub większa liczba osób, które są związane jako mąż i żona, wspólnie żyjący partnerzy (osoby w związkach niesformalizowanych) – osoby płci przeciwnej lub jako rodzic i dziecko. Zgodnie z powyższą definicją wyróżnia się następujące typy rodzin biologicznych:

- małżeństwo bez dzieci,
- małżeństwo z dziećmi,
- związki niesformalizowane bez dzieci,
- związki niesformalizowane z dziećmi,
- samotna matka z dziećmi,
- samotny ojciec z dziećmi.

Związek niesformalizowany oznacza utrzymywanie więzi psychicznych, fizycznych i/lub ekonomicznych natury małżeńskiej (bez zawierania związku małżeńskiego) pomiędzy dwiema osobami. W poprzednich spisach pozycja ta w stosowanej w statystyce typologii rodzin była określana jako partnerzy z dziećmi lub bez dzieci.

Rodzina pełna to oboje rodziców z dzieckiem/dziećmi (naturalnymi lub adoptowanymi), natomiast **rodzina niepełna** to jeden rodzic z dzieckiem/dziećmi, tj. samotna matka z dziećmi lub samotny ojciec z dziećmi.

Jako dziecko określa się osobę w każdym wieku, która pozostaje w gospodarstwie domowym wraz z obojgiem lub jednym z rodziców. Do dzieci zalicza się również pasierbów oraz dzieci przysposobione.

Dziecko do lat 24 pozostające na utrzymaniu jest to dziecko w wieku 0-24 lata, które nie posiada własnego źródła utrzymania i pozostaje na utrzymaniu innej osoby wchodzącej w skład gospodarstwa domowego.

6. Klasyfikacje i grupowania wykorzystywane w zakresie ludności w NSP 2021

Grupowania i klasyfikacje, określone w Rozporządzeniu Komisji (WE) 2017/543 z dnia 22 marca 2017 r. określające zasady stosowania rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 763/2008 w sprawie spisów powszechnych ludności i mieszkań w zakresie specyfikacji technicznych tematów i dotyczących ich podziałów.

General notes

1. Legal basis, deadline and the scope of the 2021 Census

The frames of the 2021 population and housing census subject matters, its scope, form, mode, statistical obligations limits were provided for in following legal acts:

- Act of 9 August 2019 on the National Population and Housing Census 2021 (Journal of Laws of 2019 item 1775, of 2020 item 1486, of 2021 item 615 and 1143), hereinafter: the Census 2021 Act;
- Act of 29 June 1995 on Official Statistics (Journal of Laws of 2021 item 955), hereinafter: the Act on Official Statistics;
- Regulation (EC) No 763/2008 of the European Parliament and of the Council of 9 July 2008 on population and housing censuses (Official Journal of the European Union, L 218, 13.8.2008, page 14);
- Regulation (EU) 2016/679 of the European Parliament and of the Council of 27 April 2016 on the protection of natural persons with regard to the processing of personal data and on the free movement of such data, and repealing Directive 95/46/EC (Official Journal of the European Union, L 119, 4.5.2016, page 1) on the principles for processing personal data;
- Regulation (EC) No 223/2009 of the European Parliament and of the Council of 11 March 2009 on European statistics and repealing Regulation (EC, Euratom) No 1101/2008 of the European Parliament and of the Council on the transmission of data subject to statistical confidentiality to the Statistical Office of the European Communities, Council Regulation (EC) No 322/97 on Community Statistics, and Council Decision 89/382/EEC, Euratom establishing a Committee on the Statistical Programmes of the European Communities (Text with relevance for the EEA and for Switzerland) (OJ L 87, 31.3.2009, page 164), as regards the rules for the development, production and dissemination of statistics and statistical confidentiality.

In accordance with the provisions of the Census Act 2021, the Population and Housing Census was implemented from 1 April to 30 September 2021, as of 31 March 2021.

In the Current Activity section, the reference period was additionally the week ending on the survey reference date (i.e. the period from 25 March to 31 March 2021).

The 2021 Census was conducted as a complete survey and included:

- individuals who permanently reside and temporarily reside in dwellings, buildings, and other premises other than a dwelling – this also applied to persons temporarily or permanently staying abroad, if they had not deregistered from permanent residence in Poland;
- natural persons not having residence;
- dwellings, buildings, collective living quarters and premises other than a dwelling.

The census did not include:

- heads and foreign staff of diplomatic representations and consular offices of foreign countries, their family members and other persons enjoying privileges and immunities under the laws, international agreements or generally recognised international customs;
- dwellings, buildings, facilities and premises owned by diplomatic representations and consular offices of foreign countries.

2. Main objectives of the 2021 Census

In light of the dynamic changes occurring in socio-economic life, access to objective information, which is then the basis for making strategic decisions, becomes crucial. Population statistics and general family, social, economic, and housing characteristics of individuals are essential for studying and defining social, environmental, and regional policies in individual countries as well as larger communities, including the European Union and the United Nations. Statistical data are both a starting point for the planning and implementation of short- and long-term policies, enable their ongoing monitoring, but also make it possible to assess the scale of events and phenomena occurring ad-hoc, requiring immediate decisions.

Having up-to-date, good quality and comparable data makes it possible to capture the processes taking place, to determine their trends and thus to react adequately. The value of the information collected for scientific and historical research is also not insignificant.

In view of the above, the most important assumed objectives of the population and housing census are:

- 1) to meet the information needs of the country, especially to collect information that cannot be obtained from other sources, especially from administrative sources;
- 2) to provide information at the level of units of the country's basic administrative division;
- 3) to present changes in the number of population and housing resources in comparison with the results of the previous census (Census 2011), together with a broad characterisation of both the individual populations and the course of the basic processes, including: the status and demographic, social and economic structure of the population households and families living or staying in Poland, the size and directions of population mobility, economic activity, as well as the size of housing resources, their quality and effective use;
- 4) to collect information necessary for fulfilling Poland's international obligations towards the European Union and the United Nations;
- 5) to provide statistical data for the needs of creating and updating the survey data, both for determining the condition and structure of the population by demographic, social and economic characteristics and for drawing samples for sample surveys conducted in the post-census years in households.

3. Information scope of the 2021 Census

When determining the scope of the 2021 Census, an analysis of the use of the results of the previous census was carried out, as well as an analysis of new information needs. The possibility of obtaining this information from other sources, mainly from public administration information systems, as well as the need to maintain full comparability of data in time and international obligations specified in Regulation No 763/2008 were also taken into account.

At the turn of 2016 and 2017, public consultations were conducted, in which comments and demand for census data were collected from central and local offices, local governments, research centres, national and ethnic associations and religious institutions.

As a result of these activities, the following main topics were established:

- 1) Geographical characteristics of the population – place of residence;
- 2) Demographic characteristics of persons – sex, age, marital status, being in an informal relationship, country of birth, country of citizenship;
- 3) Households and families – the number and size private households and families, number and types of family nucleus, family type (two-parent or one-parent family), household status;
- 4) Education – level of education;
- 5) Biological and legal disability;

- 6) Internal and international migration, including temporary emigration and immigration, the country of previous residence; country of departure, ever living abroad; place of residence one year before the census;
- 7) Nationality and language used at home;
- 8) Religion affiliation – membership of a church or religious association;
- 9) Economic characteristics of persons, including: current economic activity – the employed, unemployed, economically inactive persons, professional characteristics of the employed;
- 10) Source of maintenance;
- 11) Commuting to work.

The following topics were established in the area of “Housing and buildings”:

- 1) Type of inhabited living quarters;
- 2) Characteristics of dwellings including occupancy status (inhabited, uninhabited), tenure status to occupied dwelling, ownership of dwelling, the size of dwelling including: number of rooms and useful floor area of dwellings, equipping dwellings with sanitary and technical installation, heating method of dwelling and type of fuel/source of energy to heat the dwelling (for inhabited dwellings);
- 3) Characteristics of buildings with dwellings, including: type of building, type of ownership of building, number of dwellings in building, year of building’s completion, equipping buildings with technical facilities (water supply system, sewage system, gas supply system, central heating).

4. Data sources in the 2021 Census

4.1. Administrative registers and information systems used for the census

The information scope of the 2021 Census was collected about the entire population to be surveyed using a mixed method, i.e. from administrative registers and data collected directly from respondents by means of an electronic census form using online self-reporting, telephone interview, and interview with a census enumerator.

Approximately 35 major registers and information systems were used in the 2021 Census. The following should be mentioned as priorities: the Universal Electronic System for Registration of the Population and registration collections of gminas in the field of population data; sets of data from the Social Insurance Institution system concerning payers of contributions, insured persons and persons receiving pensions, pre-retirement benefits or allowances, social pensions, self-paid cash benefits; Central Register of Insured Persons – with regard to data on persons covered by the health insurance system; Land and building register, National Register of Boundaries and Area of Administrative Units of Poland – as regards data on buildings and premises; The National Official Register of Territorial Division of the Country, as well as data from the State Fund for Rehabilitation of Disabled Persons, Agricultural Social Insurance Fund, the Pobył System, the POL-on System (integrated information system on Polish science and higher education), the Educational Information System, and information systems of powiat employment offices on the unemployed and job seekers; data from social welfare systems on benefit recipients and claimants.

Additionally, data from non-administrative data sources were used, i.e. from: operators of public telecommunication networks, entrepreneurs selling and distributing electric energy, entities conducting activity within the scope of collective sewage disposal and collective water supply, within the scope of distribution or trading in gaseous fuels, within the scope of transmission and generation of heat energy, for which the final customer purchasing are households.

It was considered that the eligible administrative registers and systems would be used as:

- a) a direct source of data;
- b) a source of information for creating a list of entities to be enumerated in the census (personal/address/housing list);
- c) a source of information for imputation, data estimation, comparisons and data quality determination.

4.2. Electronic census form

The 2021 Census used an electronic-only form. It was an interactive application that consists of the following parts: data of the person (with whom the census was carried out or who did the online self-enumeration), determining the person's address of residence, persons in a dwelling/premises other than a dwelling/collective living quarters, persons staying abroad, family relations, personal questionnaires containing questions on demographic-social, migration, national or ethnic, religion and economic activity characteristics of the persons and a housing questionnaire containing questions on the description of the dwelling and the building.

It was assumed that the adult who first logged on to the census application provided information about the dwelling and all persons living there, established the personal composition of the dwelling, and defined family relations between persons. Subsequently, personal questionnaires were filled in for persons residing at the given address.

The electronic form was supported by dictionaries of:

- a) localities – locality, voivodship, powiat, gmina;
- b) countries of residence;
- c) countries of birth;
- d) countries of citizenship;
- e) ethnonyms with open text capabilities;
- f) languages used at home with open text capabilities;
- g) religion denominations with open text capabilities;
- h) fuel types and energy sources – to determine the method of heating the dwelling;
- i) occupations and specialties. This dictionary was mainly based on occupations (groups of occupations) described in the Classification of Occupations and Specialties (KZiS) in three or four characters. The dictionary was supplemented with occupations from the KZiS-occurring on six characters, which represented well the collective, four-character group of occupations. Also used to a limited extent are popular synonyms often used in colloquial speech;
- j) non-agricultural activities. The dictionary is based on groups of activities denoted by three digits in Polish Classification of Activities (PKD code) 2007. Additions have also been made to include some class names, as well as the few synonyms for types of activities found in colloquial speech.

The census app has also been adapted for persons with disabilities. Deaf and deafblind persons were able to use a web-based self-reporting application that met Web Content Accessibility Guidelines (WCAG) 2.0 standards. Those who did not have access to the Internet could use the census sites in the nearest municipal office, where, in accordance with the Act of August 19, 2011 on Sign Language and Other Means of Communication, service was also provided in sign language.

Four language versions of the census application were prepared. Apart from Polish, the application was available in English, Russian and Ukrainian.

A separate electronic application was also prepared for the purpose of carrying out a census in collective living quarters (CLQs). Data on persons staying in CLQs were submitted by the managers of these facilities, within the scope of the available documentation. The application contained basic information on the type of facility and persons staying there. Complementarily and independently, persons staying in CLQs were able to provide on their own through an online self-enumeration or upon request through a telephone interview.

5. Selected census terms and definitions

The chapter presents census concepts and definitions necessary for the proper interpretation of the results of the 2021 Census in terms of population size and its demographic and social characteristics.

Based on the results of the Census 2021, the following population categories were distinguished:

1. Population by the national definition;
2. Residents (resident population).

In all tables of publications, the information refers to the category of population as defined by the national definition, hereinafter referred to as "population".

Population by the national definition. This category, from the point of view of the inhabitants of the gmina, i.e. the smallest administrative division of the country, includes the following groups:

1. Persons living permanently – these are persons who declared in the census that a given gmina is their permanent place of residence (regardless of whether they are registered there for permanent residence or not) and – at the time of the census:
 - a) were present (lived in the gmina),
 - b) were absent, but their absence was less than 3 months,
 - c) have been absent for more than 3 months, but their absence was due to, among others:
 - being in a penitentiary or investigative facility,
 - staying abroad.
2. Persons staying temporarily for more than 3 months. It applies to persons who declared in the census that their permanent place of residence is another gmina in the country, while they stayed in the place/ gmina of the census temporarily (for more than 3 months) for the following reasons: study, work, family or housing conditions, treatment or rehabilitation, being in a nursing home.

The category of the actual population of a given gmina did not include persons who came from abroad for a temporary stay, i.e. those who did not have permanent residence in Poland. The category also does not include permanent residents of a given gmina who, at the time of the census, stayed outside the gmina for more than 3 months for reasons other than staying in a prison or staying abroad, i.e. persons who temporarily stayed in another gmina of the country (in accordance with the adopted definition, these persons were included there as the population according to the national definition). Similarly, the population for individual statistical localities is distinguished.

Resident population (residents). Residents from the point of view of the inhabitants of the commune include:

- a) permanent residents, except for persons residing outside their place of residence (gmina) for at least 12 months – regardless of their place of residence (in the country or abroad). The exceptions are Polish diplomats on posts and soldiers stationed on foreign military missions who, despite staying abroad, have been included as permanent residents of Poland (according to the recommendations of the UNECE and the European Union);
- b) persons temporarily residing in the gmina for at least 12 months, who came from another place in the country or from abroad (foreigners without permanent residence in Poland).

The following criteria were adopted as the criterion of population movement when distinguishing the category of residents (similarly to the population according to the national definition): study, work, family and housing conditions, treatment and rehabilitation, stay in a nursing home. This means that people staying e.g. in prisons or detention centres – regardless of the length of absence – are counted as residents of the locality where they lived before their "forced" departure.

Age of individuals is determined by the number of years completed as determined by comparing the full date of birth to the date of the census (known as the critical moment, 31 March 2021).

Economic age groups. The working age population is understood as the working age population. The ages of 18–64 were assumed for men, and 18–59 for women. Among the working-age population, the mobile age, i.e. aged 18–44, and the non-mobility age, i.e. men – 45–64, women – 45–59, are distinguished. The non-working age population is understood as the pre-working age population, i.e. up to 17 years of age and the post-working age population, i.e. men – 65 years and more, women – 60 years and more.

Marital status – due to national laws that set a lower age limit for marriage, censuses assume that marital status is defined for persons age 15 and older.

Under Polish law, there are four categories of marital status:

- single – persons who have never been legally married;
- married – persons whose marriage was contracted in accordance with secular law;
- widowed – persons whose legal marriage has ceased to exist because of the death of a spouse;
- divorced – persons whose marriage has been dissolved by a court decision.

Persons whose marriage has been legally separated by the court – continue to be married.

Households and biological (nucleus) families

Member States shall apply the „housekeeping concept“ to identify households, or, if not possible, the „household- dwelling“ concept.

The 2021 National Census adopts the „**household- dwelling**“ concept, according to which all persons living in one dwelling (whether related or unrelated) are considered members of the same household.

Considering the number of persons living in the dwelling, the **following types of households** were distinguished:

- one-person households,
- two-person households,
- three-person households,
- four-person households,
- five-person households and more.

Generational age groups

Households were distinguished by generational groups: young (i.e. aged 0-29), middle-aged (30-59) and elderly (aged 60 and over).

Position of the person in the household

Each person is defined by the position of the person in the household:

1. Persons living in the household - a category including:
 - a) persons in a biological family belonging to a household in which there is a biological family of which they are a member. By type of biological family a distinction is made between:
 - persons in marriages,
 - persons in informal relationships,
 - single parents,
 - sons/daughters. The term ‘sons/daughters’ is in line with the definition of the term ‘child’. A child (son/daughter) is a biological or adopted son, biological or adopted daughter, stepson or step-daughter (regardless of age and marital status), resident in the household of at least one parent, with no partner or children of their own in the same household. Children in foster care are not included. A son or daughter living with a spouse, a partner in an informal relationship or with one or more children of their own is not considered a child.

- b) persons outside the biological family belonging to non-family households or to family households if they are not members of any biological family in that household. Within this category, persons are distinguished:
 - living alone (in single-person non-family households),
 - living with other persons (in non-family multi-person households and in family households that are not members of any biological family).
- 2. Persons not living in a household – a category including:
 - persons in collective living quarters,
 - homeless.

Household type

Considering information on the position of the person in the household, the number of persons in the household and the number and age of children in the family – the following household categories were distinguished:

1. Family households:
 - one-family,
 - two-family,
 - three- and more family households.
2. Non-family households:
 - one-person households,
 - multi-person households.

In the 2021 Census, families were distinguished among people living together. The basic information for distinguishing biological families is to establish the degree of relationship to a particular person and to indicate for each person his/her spouse and parents (if such persons reside).

A biological (nucleus) family is defined as two or more persons that are bound together as husband and wife, living together partners (persons in non-formal unions) - persons of the opposite sex, or as parent and child. According to the above definition, the following types of biological families are distinguished:

- marriage without children,
- marriage with children,
- informal relationships without children,
- informal relationships with children,
- lone mother with children
- lone father with children.

Informal relationship means the maintenance of psychological, physical and/or economic ties of a marital nature (without marriage) between two persons. In previous censuses, this item in the typology of families used in the statistics was defined as partners with or without children.

A complete nucleus family is both parents with a child/children (natural or adopted), while **incomplete nucleus family** is a family with one parent and a child/children, i.e. a lone mother with child/children or a lone father with child/children.

A child is defined as a person at any age who remains in the household together with the both, or one of parents. The stepsons/stepdaughters as well as adopted children are also rated as a children.

Child aged up to 24 years and remaining financially dependent is a child at the age of 0-24 years, which is not having his/her own means of maintenance and remains on the livelihood of other person included in the household.

6. Classifications and groupings used for population in the 2021 Census

Groupings and classifications set out in Commission Regulation (EC) 2017/543 of 22 March 2017 laying down rules for the application of Regulation (EC) No 763/2008 of the European Parliament and of the Council on population and housing censuses as regards the technical specifications of the topics and of their breakdowns.